

Молода Україна

журнал української демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ XX

СІЧЕНЬ — 1970 — JANUARY

Ч. 175

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА :

В Канаді:

B. Yaremchenko,
28 Frontenac Rd.
London, Ontario.

M. Filenko,
40 Strathcona Rd.
St. Catharines, Ont.

Victor Zwetkow
6465 — 43 Ave., Apt. 1
Montreal 410, Que.

В США:

Mr. Alex Konowal,
811 S. Roosevelt Ave.,
Arlington Heights, Ill. 60005.

Mr. Iw. Ivahnenko,
Featherbed Ln,
Hopewell, N. J., 08525.

Mr. Iw. Hrynko,
4943 N. 12th St.,
Philadelphia, Pa., 19141.

Mr. L. Jemetz,
2941 Amboy Road,
Warners, N. Y., 16134.

Mr. A. Opanashuk,
6800 Clinton St.,
Elma, N. Y., 14059.

Mr. W. Ponomarenko,
5802 Vandalia Ave. S. W.
Cleveland, Ohio, 44144.

У. Зах. Німеччині:

Mr. Mychajlo Ihnatenko,
2. Hamburg — Wandsbek,
Lesserstr. — 225
West Germany.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11, — England.

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

МОЛОДА УКРАЇНА

Видає Центральний Комітет
Об'єднання Демократичної
Української Молоді

Голова ЦК: Ю. КРИВОЛАП

Редагує Колегія.

Адміністратор:
М. ЛЕБЕДИНСЬКИЙ.

Статті, підписані прізвищем або
ініціалами автора, не завжди
відповідають поглядам редакції.

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine.
Published by the Central Committee
of the Ukrainian Democratic Youth
Association.

In USA — Association of American
Youth of Ukrainian Descent.

President: G. KRYWOLAP.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ :

Річна передплата: 12 чисел. — На два роки: 24 чисел.

У США:

12 чисел — \$5.00 (амер.), 24 числа — \$9.00 (амер.)

У Канаді:

12 чисел — \$5.00 (канадських), 24 числа \$9.00 (канадських)
Ціна одного примірника у США і Канаді: 50 центів.

В усіх країнах Південної Америки:

12 чисел — \$2.00 (американських), 24 числа — \$3.50 (америк.).
Ціна одного примірника: 0.25 амер. дол.

В усіх країнах Європи:

12 чисел — \$2.50 (америк. дол.), 24 числа — \$4.50 америк. дол.)
Ціна одного примірника: 0.30 амер. дол.

В Австралії:

12 чисел — \$3.00 (америк. дол.), 24 числа — \$5.00 (америк. дол.)
Ціна одного примірника: 0.30 амер. дол.

Зазначене число після прізвища передплатника означає остан-
нє число журналу, за яке заплачено передплату.

Листування з редакцією про-
симо слати на адресу:

MOLODA UKRAINA

Postal Station "E", Box 8

Toronto 173, Ontario, Canada

а передплату та листування з
адміністрацією на адресу:

MOLODA UKRAINA
administration

P. O. Box 416

WILLOWDALE 442, ONTARIO
CANADA

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ: Бог Предзрічний народився, П. Куліш,
Невідомий поет, О. Олесь — Поезії. С. Васильченко — Вечеря. Г. А.
Нудьга — І. П. Котляревський за рубіжем. Посмертна згадка. В. Сі-
м'янців — В зимовому поході. Є. К. — Пантелеймон Куліш. О. К. —
Життя прожити. А. Войнович — Проблема провідної верстви. З оду-
мівського життя. Хроніка. З науки. Розмаїтості. Гумор.

На обкладинці: Лісове дзеркало. Фото П. Дембицького.

(„Україна“)

БОГ ПРЕДВІЧНИЙ НАРОДИВСЯ

ТРИ ЦАРІ

На Йордані тиха вода стояла,
Там Пречиста Суса Христа купала,
А скупавши — в шовках сповила,
А сповивши — в яселічка вложила.
Над тим дитям сірі воли стояли,
Над те дитя Божим духом дихали.
До схід сонця приїхали три царі,
Та принесли "Сусу Христу три дарі:
А перший цар — миром дитя мирував,
А другий цар — Сусом Христом називав,
А третій цар — квіточкою дарував.
Тож не квітки, то Христове Рождество,
Всьому світу, всьому миру — радісно.
Добри-вечир!

В Канівському повіті записав Василь Степаненко
1895 року.

ХРИСТОС СУДДЯ

Ой ішло, ішло три пахолки,
Святий вечер, три пахолки!
А стрічає їх Божа мати:
— Чи не бачили сина могого,
Сина могого, Бога вашого?
Ой один каже: — Я ж бо й не бачив.
Другий каже: — Я мов zobачив.
А третій каже: — Я й добре бачив.
У господаря за столом сидить,
За столом сидить, три суди судить:
Один суд судить — у поли врожай,
Другий суд судить — животинці плід,
Третій суд судить — пчілці ярії,
Пчілці ярії, — меди густії,
Меди густії, — гості світлії.

А за тим словом та й бувай здоров,
Ой сам собою, з своєю жоною,
З своєю жоною, із дітоїками,
Ще й із близькими сусідойками.

Київск. Старина, 1903. Кн. IV. Подала О. Пчілка.

БОГОРОДИЦЯ ПРИКИДАЄ ХРИСТА СІНОМ

Трудно, трудно по всім світу
Паняньському заповіту
Діва Сина народила.
У яслинах возложила.
Сінцем, сінцем притрушає.

Сінцем, сінцем притрушає,
Син до ньеньки промовляє:
Бог з тобою, не лякайся!

Бог з тобою, не лякайся,
Суса Христа не цурайся,
Не тай Христа у яслинах.
Не тай Христа у яслинах.
Будь женькою цій дитині.

Трудно Христа потаїти,
Вже й начали пісні піти
Анголи на небі.

Вже анголи проспівали,
Вже й пророки прочитали,
Всьому миру хрищеному.
Вечір добрий хазяїну,
А которий в цьому дому.
Добрий вечір!

Записано в с. Каїрах, Одеського повіту, Херсон-
ської губ. 1895 — записав В. Яблонський.

ХРИСТОС РОДИВСЯ!

Центральний Комітет, Головні Управи ОДУМ-у США і Канади, Головні Виховні Ради, Управа Товариства Одумівських Приятелів, управи філій ОДУМ-у, редакція та адміністрація журналу "Молода Україна" сердечно вітають з Різдвом Христовим та Новим Роком український народ на Батьківщині та у вільному світі, український екзельний уряд УНР, архиєреїв українських церков, братні організації, всіх одумівок і одумівців, членів Головної Виховної Ради, Товариства Одумівських Приятелів, дописувачів журналу ОДУМ-у, читачів і передплатників, всіх симпатиків і прихильників ОДУМ-у та бажають всім радости, здоров'я і всього найкращого в праці й житті!

СВЯТІ ШУКАЮТЬ ПРАВДИ

Пане Господару, а на твоїм дворі,
Щедрий вечір, добрий вечір!
А на твоїм дворі ялина стояла,
Ялина стояла тонка та висока,
Тонка да висока, листом да широка.
А під тою ялиною три столи стояло,
Три столи стояло, три свічі горіло,
Три свічі палало, три святі читало.
Книги читали, правди шукали,

Правда пропала, кривда настала.
Пане малярю, змалюй мені перстень,
Перстень срібляний, чи не даруваний?
Пане малярю, змалюй міні чашу,
Чашу золотую — людей частувати,
Перстень срібляний — челядь дарувати.

1895 р. записано від парубка з села Гоцуполозі,
Тираспол. повіту, Херсонської губ.

(З матеріалів Бібліотеки НТШ-Сарсель)

С. ВАСИЛЬЧЕНКО

ВЕЧЕРЯ

В темну кімнату крізь замерзлі вікна світить місяць. Великі шиби уквітчалися голчастою сосниною, перистою папороттю, шовковою травовою і всякими іншими дивовижними візерунками, що вишив та вимережив славний морозенко; можна подумати, що то справді був крижаний будинок північної чарівниці-царівни, а не квартира земського вчителя Петра Недбая, в якій ради Святого Вечора забув протопити шкільний сторож дід Гордій. Сам Недбай лежав у темному кутку на ліжкові, закинувши ноги на бильця, і солодко марив про те, що добре було б піти в хату до якого-небудь селянина і повечеряти кутею з медом та пиріжками. Зародилася в його така думка зразу після пісного обіду, дедалі виринала все ясніше і під вечір, коли під грудьми почало щось ссати, вона так засіла в голову, що нічого іншого туди ніяк не можна було упхнути. Коли ж ніхто не прохав його на вечерю, а самому втручатися в чужу сім'ю в цей святний вечір йому не хотілось. Тяжко вгадати, чим кінчилися б його думки, коли б під вікнами не зашуміли чиїсь сани і перед самими дверима школи не почулося голосне "тпру". Думка, що сльотою прив'язла, зразу полинула від Недбая, і він, підвівши голову, поглянув стурбовано крізь намерзлі вікна, та нічого не побачив. Тимчасом заскрипіли в коридорі заморожені чоботи, і в кімнату помалу всунулась довгелезна постать в кобеняці і в сивій шапці.

— Чи є хто в хаті? — почувся ніжного тембру високий голос.

Недбай схопився з ліжка.

— Земляк! — радісно крикнув він на всю кімнату, впізнавши по голосу гостя, — а ти ж казав, що на свята до батьків поїдеш?

— Ні, братухо, не вдалося, чорт би його забрав, — голосно відповів той, стягуючи з себе всяке манаття. — Та чого це в тебе темно? Давай світло! Не повезло, кажу, мені цими святами, — казав він далі, — зовсім уже був зібрався в дорогу, пішов у волость за жалуванням і тут тобі й скоїлась причина.

Засвітили лампу, і незграбна постать, вилізши з кобеняка, стала гнучким і високим хлопцем з худощавим делікатним лицем: сірі дитячі очі сві-

тилися щирістю і самі просилися до серця. То був сусід по школі і товариш Недбая — Петльований. Сам Недбай, кремезний, опецькуватий хлопець з розкудовченим чубом і заспаними, трохи насмішуватими карими очима, був прямою протилежністю гостеві.

Свіжий голос Петльованого зразу виповнив кімнату життям і звуками. Недбай поглядав приязно на товариша, слухав, всміхався.

— Так от і маю я святкувати в своїх Щуликах, — доводив краю своїй розмові Петльований. — Цими днями все таки було загляне в школу то те, то інше, і воно немов веселіш було, а сьогодні, знаєш, кожне держиться своєї господи, і я увесь день сам собі, як неприкаяний, ходю по спустілій школі; нема до кого словом обізнатися, а ти ж знаєш мою вдачу: ніяк не всидю, щоб не поговорити з ким. А це перед вечером, як згадав, що скрізь тепер по хатах зайшло свято і люди кутю справляють, то з усіх кутків моєї школи повіяло такою нудьгою, що хоч собакою вий. То я й надумав: махну я до земляка, та просидимо вдвох з ним цей вечір, порозмовляємо щиренько, домівку згадаємо.

Через невеликий час Петльований скоренько ходив з кінця в кінець по кімнаті, розмахував руками і говорив безперестану. Недбай тимчасом прийняв свою звичайну позу на ліжкові, стежив за товаришем лінивими, проте пильними очима і добродушно посміхався.

— Знаєш, їду оце я твоїм селом, — казав, граючи очима, Петльований, — а хлопчики на вулицях шамотять по снігу з вузликами: вечерю несуть до хрещених, і у мене зразу виринув у голову малюнок з дитячого життя мого: по хатах горять привітні вогники, на дорозі сніг яскриться, скрізь по вулицях шумлять сани... ми з сестрою їдемо своєю буланенькою, на одно око сліпенькою, веземо до бабусі вечерю. Нам чогось так весело, регочемося, борюємося на саннях, конячку підхльоскуємо... ньо, маленька! ньо, сліпенька!.. а вона, знаєш, так жваво головою потріпує, шлюпає собі... Що, може, не любо? — з щасливою усмішкою звернувся він до Недбая.

— Ні, нічого собі! — щиро сказав Недбай, — ти, брате, щодо поезії, того... ну-ну, катуй далі,

— додав він, закурюючи цигарку й готуючись слухати далі.

Петльований соромливо осміхнувся і почав знову.

— І от вертаємося від баби додому, а вдома вже вечеряти збираються; в хаті, знаєш, прибрано, лавки вимиті, стіл засланий килимом, якого тільки в рокозі свята виймає мати із скрині. По стінах скрізь розвішані рушники, червоні-червоні, аж у хаті від них видніє. На покуті стоять у сіні горщики з кутею та узваром. Перед іконами лямпадка горить. Помолившись, розсаджуємося круг столу. Сім'я наша була велика, не вміщалася за столом, і мене з сестрою, як найменших у сім'ї, завше садовили обідати десь окремо, тепер же всі зсовувались, пускали і нас за стіл, і ми аж сяли від щастя. Батько сидить на покуті, а перед ним височенна гора піріжків, паляниць і всякого іншого добра; тільки голова його і виглядає із-за них. Він зовсім ховає голову й питає: — чи бачите мене, діти? — А ми вже знаємо, що треба казати: — не бачимо, тату! — всі, як один, кричимо. — Пошли ж, Боже, щоб і на той рік не побачили! — Пошли, Боже! — вигукуємо так, немов би ми були звідтіля за версту. А мати сидить край столу, зіперлася на руку, всміхається...

— Ні, що не кажи, — додав зітхнувши Петльований, — а в наших народних звичаях є багато чогось такого щирого, теплого...

У Недбая давненько вже почало ссати під грудьми і він, мало слухаючи товариша, намагався пригадати, чи не залишився де-небудь у нього який сухий колач або хоч шматок хліба.

— Коли б хоч кусок дерева погризти, аби не нудило так, — думав він; та він добре пам'ятав, що ще вчора ввечері він доїв останнього бублика. Ковтнув слину і став прислухатися знову до слів Петльованого.

Аж той чогось спинився, замовк, покліпав очима і, перемінивши голос і почервонівши, стиха промовив:

— Слухай, земляче, чи не знайшлося б у тебе того... чого-небудь ізісти, хоч хліба шматок... я бачиш, сьогодні забув пообідати, так немов того...

Недбай підвівся з ліжка, почухав голову.

— Така, брате, справа, що хоч заріж — нічого не знайдеш, — винувато промовив він.

— Ага! — скоренько сказав Петльований і ще більше почервонів, — ну, нічого, я так...

Недбай подумав, подумав і швидко майнув у двері, що вели до кляси.

Петльований здивований і зацікавлений, пішов слідом за ним.

Місяць світив у сумні вікна кляси; темніли школярські парти довгими рядами, виглядала серед кляси дошка.

Недбай ходив поміж партами і нишпорив під ними руками.

В кімнаті вони стали розглядати, що попалося йому в руки.

В пригорщі у Недбая була ціла купа житніх сухарів, що покидали колись у клясі школярі. Сухарі були цвілі, припалі пилом і зовсім не ма-

ли вигляду шматка хліба; більш скидалися на шматок трухлявої кори або на куски жужелиці. Недбай уважно оглядав їх до світла, обдував з них пил. Петльований, перехилившись через його плече, теж зазірав на них і говорив:

— Покинь, їй-богу, покинь!

Недбай мовчки вибрав один сухар, і він затріщав у нього під міцними зубами.

— Можна! — весело кивнув він головою і простяг руку з сухарями до товариша.

— Чудний ти, їй-богу... — казав соромлячись той.

— Бери, бери! — весело припрошував Недбай.

Червоніючи і осміхаючись, Петльований простяг помаленьку делікатні свої пальці й потяг одного сухаря.

— Зажди трохи, — сказав Недбай, — коли бал, так бал. У мене десь є олія, що купив староста для замазки на вікна: тепер вона якраз нам згодиться! — І через який час Недбай приніс з кухні маленький, засмальцьований горщик з олією.

Повечерявши та помолившись Богу, шкільний сторож дід Гордій надів кожуха і вийшов з своєї хати, щоб іти на ніч до школи. Ступає собі Гордій помаленьку, рипить сніг під його чобітьми, дивиться на зоряне небо. "Так тихо, так ясно, — думає собі Гордій. — Справедливо, що святий вечір... Це ж недаром цієї ночі Христос народжується.

Слава ті рожденному

В яслі положенному," —

підспівує він собі стиха слова колядки.

"І як ото Воно, сердешне, витримало під такий мороз у яслах! — дивується Гордій, — сказано святее: і мороз Його не бере..."

Підійшов до школи. У вікнах в квартирі вчителя світиться. "Не спить іще, — думає він, — мабуть, сумненько одному на чужині..." Гордієві стало шкода молодого вчителя. "Ану, розгляну, що там він робить, певне, десь книжечки свої читає. Двоє, — говорить сам собі Гордій, заглядаючи в шибку, в її маленький, незамурований краєчок. — Бач, щупинський учитель приїхав у гості... Що ж то вони собі роблять? Немов би то щось кушають..." — Гордій підводить до самої шибки старі, підсліпуваті очі.

"Охо-хо!.. — зітхнув він, — сухарики, сіроми, гризуть... І гість, і хазяїн... Оце так панська вечеря!"

Гордій одійшов од вікна, став на снігу серед стежки та й загадався. Потім ще раз зітхнув, повернувся і тихо, хитаючи головою, почовгав до своєї хати.

Незабаром дід Гордій стояв на порозі вчительової кімнати з великим узлом у руці.

— Добрий вечір, з Святим Вечером будьте здорові! — вітав Гордій хлопців, — вечерю вам приніс — не погордуйте.

Хлопці оторопіли. Гордій поставив вечерю на столі, а сам, хоч завше любив поговорити на ніч з учителем, тепер став казати на добраніч.

— Воно все рівно... за спасення душі... — бубонів він стиха, виходячи з кімнати.

Г. А. НУДЬГА

І. П. КОТЛЯРЕВСЬКИЙ ЗА РУБІЖЕМ

Що знали в Європі про Україну, її народ, культуру й літературу до появи "Енеїди" Котляревського? Хто до появи цього письменника репрезентував перед світом наш народ своїм художнім словом, своїм мистецьким твором?

Про Україну в Західній Європі писалося багато і то здавна. Найбільшої популярності вона здобула в період зародження і розквіту козащини. У Франції, Англії, Німеччині, Італії та інших країнах з'являється чимало книг, присвячених історії українського народу, його "козацької республіки" (К. Маркс), побуту та звичаям. Одночасно, уже починаючи з XVI ст., набуває слави українська народна пісня, яка своїм змістом і красою здивувала Європу. Слідом за цим з'являються роботи, у яких подавалися короткі інформації про писемну літературу українців, а коли з'явилася у 1798 році "Енеїда" Котляревського, її творець увійшов майже в усі нариси про культуру України, спочатку як самобутній український письменник, а далі як письменник, що зайняв певне місце в історії європейських літератур.

У стародавньому українському місті Полтаві на переломі XVIII-XIX ст. жила й працювала скромна людина — І. Котляревський, в молоді роки офіцер, після відставки — наглядач благодійно-лікувальних закладів.

Добре зрозумівши вимоги нового часу, прагнення українського народу, поневоленого царизмом, до національного відродження, він зробив досить рішучий і новий крок у розвитку української літератури. Його співвітчизники привітали нового поета як свого "будителя". Уже після появи "Енеїди" він мав таку популярність, що не тільки українці, а й передові люди інших національностей їхали в тиху Полтаву, щоб з ним побачитися, поговорити.

Чи ж знали щось про Котляревського ще за його життя європейці? Що говорили про українського письменника за кордоном до 1838 р.? Чи перекладали його твори на інші мови?

Перші друковані відгуки на твори І. Котляревського з'явилися, як нам відомо, у чеській пресі і пов'язані з діяльністю чеських і словацьких "будителів", які багато зробили для правильного висвітлення і популяризації слов'янської культури. Вони ж перші згадали й про твори Котляревського. Ще в 1806 р. А. Стойкович з Харкова оповістив Добровському про "Енеїду" Котляревського, у 1814 р. Добровський у своїй "Слованці" подав деякі відомості і про Котляревського, і про його "Енеїду", видану у 1809 році. Він подав опис розділів, словника і висловив свою гадку про твір. На думку Добровського, це жартівливий твір ("Werk des Witzes") високої якості і дає багато для розуміння української мови, на підтвердження чого дана цитата з поеми ("Енея так она

любила, що аж сама себе спалила" і т. д.). Не обійшов постаті Котляревського і відомий славист Й. Шафарик. У його "Історії слов'янських мов і літератур" (1826) при характеристиці української мови є посилання на "Енеїду" Котляревського і її словник. Твір Котляревського фігурує тут уже як мовно-літературний пам'ятник кінця XVIII-початку XIX ст. Відтепер Котляревський репрезентує українську літературу на міжнародній арені. Його твори входять до ланки аргументів, які виставлялися європейськими вченими на захист прав української мови. І першим пішов цим шляхом знову-таки Й. Шафарик. У своїй славнозвісній роботі "Слов'янська етнографія" (1842), де є розділ, присвячений українській мові, Шафарик звернув увагу на те, що елементи української народної мови є ще в книгах XII ст. і особливо виразно вони виступають у пам'ятках XIV ст. У XIX ст. українська мова, незважаючи на труднощі, має вже значний поступ. "В новітній добі деякі любителі рідної мови почали складати і видавати поезії, повісті та інші цікаві твори простою, чистою, мелодійною українською мовою, що ніскільки не шкодить російській літературі, навпаки, має свої добрі сторони. Початок цьому іде від Котляревського, від його переодягненої "Енеїди" (1798-1809).

Цей твір, який декому здавався звичайним "малоросійським" жартом, заняв на міжнародній арені бойову позицію захисту прав пригнобленої нації.

У 1833 р. в "Часописі Чеського музею" з'являється перший переклад твору Котляревського (пісні Наталки "Ой мати, мати, серце не зважає") на чеську мову, здійснений відомим поетом і перекладачем Ф. Челатковським. Це був початок ближчого зацікавлення чехословацької громадськості доробком українського письменника. "Наталка Полтавка" тоді ще не була надрукована, але свою пісню Котляревський опублікував уже в російському журналі "Северные цветы", звідки й був узятий текст для перекладу на чеську мову. Коли ж у 1838 р. І. Срезневський опублікував повністю оперету Котляревського і надіслав її до Чехії, її радо привітав В. Ганка. "Головна заслуга цієї опери, — писав В. Ганка в "Часописі Чеського музею" (1839, I, стор. 247), — полягає в прекрасній чистій мові, у характерах головних дійових осіб, особливо "малоруської дівчини", і у милій простоті, якою пройнята вся річ". Він же написав і некролога "Малоруський поет Котляревський", у якому сказав: "Кожний малорус глибоко, від душі зітхає за ним. Дороге його ім'я буде завжди збережено в народній пам'яті, як народна пісня, що ніколи не вмирає". Після смерті Котляревського чеська громадськість виявляє ще більшу зацікавленість його творчістю, особливо після появи видань його творів. Згаду-

ваний "Часопис Чеського музею" у 1843 р. подає замітку про "Енеїду". Інформацію про неї подав Розковшенко у листі до В. Ганки. Коли в європейську літературу ввійшло ім'я Т. Г. Шевченка — про Котляревського говорять як про попередника великого Кобзаря. У 1865 р. словник Рієгра подає статтю про творця української "Енеїди", були замітки і в інших виданнях. Ішов процес глибшого й ширшого ознайомлення з літературою східно-слов'янських народів. Важливим етапом на цьому шляху була антологія "Слов'янська поезія", складена Ф. Вимазалом. Українська література тут подана у першому томі, і досить широко. Котляревського тут схарактеризовано як "основоположника нової української літератури", подано біографію і переклади його творів ("Віють вітри", "Ой мати" та ін.), які, пише упорядник, стали давно народними.

Нова хвиля зацікавлення творчістю Котляревського пройшла на переломі XIX-XX ст., коли Україна широко відзначала в 1898 р. століття "Енеїди", а в 1903 р. було відкрито пам'ятник Котляревському у Полтаві. "Словенський перегляд" у 1899 р. подав статтю Ф. Ржегоржа "Ювілейні русинські торжества", прикрашену фотографією українського письменника, а також статтю І. Франка про творця української "Енеїди". З них чеський читач уже міг уявити собі набагато чіткіше портрет Котляревського і його місце в слов'янській літературі.

Ще в 1890-их роках зацікавився українським письменником Я. Махал. пізніше автор ґрунтовної тритомної роботи "Слов'янські літератури". На відміну від попередників — Махал докладно зупинився на економічних і політичних умовах України кінця XVIII ст., в яких формувалася нова культура, література і які породили також "Енеїду" Котляревського. Махал підкреслив, що літературне життя України слабне у XVIII ст., особливо за панування Катерини II, коли подавлялися всілякі прояви місцевого культурного й політичного життя. Почалися нагінки на українську мову і на кінець XVIII ст. про неї уже говорили як про вмираючу.

І тут з'явився Котляревський з "Енеїдою", у якій так пристрасно висловив свої симпатії до народу, любов до правди, справедливості, протест проти утисків і сваволі. Махал справедливо відмітив, що Котляревський своєю творчістю наголосив на таких ідеях: 1) ідея справедливості і соціальної рівності; 2) любов до гноблених; 3) зневага і висміювання вад сучасності. Від його часів ці питання постійно обговорює українська література. І як громадянин, і як митець слова — Котляревський заслужено зайняв почесне місце в історії слов'янських літератур.

Заслугу Котляревського у витворенні літературної мови, у літературі, що готувала ґрунт для Шевченка, — відзначив чеський учений В. Ф. Вольман.

Ім'я Котляревського дуже часто згадувалося в чеських та словацьких виданнях 40—50-х рр.; його "Енеїда" у 1955 році вийшла чеською мовою у серії "Безсмертні", а "Наталка Полтавка" й

тепер передається по радіо й ставиться аматорськими колективами. До 150-річчя "Енеїди" з'явилось чимало статей чеською і словацькою мовами.

Не так давно вийшла монографія відомого чеського славіста, члена-кореспондента Чехословацької АН Карела Крейчі "Героїкоміка в слов'янській літературі" — багата на думки і факти, мабуть, одна з кращих робіт, у якій обговорено історико-теоретичні питання героїкомічного епосу як жанру і як специфічного принципу бачення світу. К. Крейчі відводить значне місце героїкомічному епосу в світовій літературі і високо ставить його боротьбу за прогрес у культурі, в суспільному житті. Героїкомічний епос мав значний вплив на вироблення і втілення передових ідей у мистецтві, був не розважальним жанром, а серйозним противником всього консервативного, особливо у добу феодальних порядків. Безперечним є і його позитивна роль в боротьбі за народність літератури, літературної мови, за реалістичне зображення життя. І це характерним було не тільки для української літератури, а й багатьох інших. А героїкомізм наявний майже у всіх європейських літературах.

Карел Крейчі розглядає постать Котляревського і його творчість як один з визначних фактів у загальному європейському і слов'янському літературному процесі та наголошує на тих питаннях, де український письменник займає центральне місце. Насамперед дослідник звернув увагу на оригінальність і майстерність української "Енеїди", яка хоч і з'явилась у зв'язку з довгим процесом пародіювання Вергілія в європейських літературах, однак виявилася цінною не подібністю до західноєвропейських зразків, а відмінністю. Реалізм у ній сильніший від бурлеску, отже принципи творчості українського автора виявилися конструктивнішими (стор. 190-191).

Завдяки роботам Шафарика, Ганки з'явилися перші згадки про Котляревського в англійській літературі, США, Німеччині. Вони ж перші фактично виступили в оборону прав нової української літератури і мови народу.

Майже одночасно з'являються згадки про Котляревського і в польських журналах. Одним з перших сказав своє слово про українського письменника і його "Енеїду" відомий філолог Бандтке в статті "Нотатки про чеську, польську й сучасну російську мови" (1815). Ставши в оборону прав української мови, автор статті згадав і "Енеїду" Котляревського як зразок літератури цією мовою. На статтю Бандтке відгукнувся "славновісний" Каченовський, висунувши тезу, що українська мова гідна тільки для жартів. Так по-різному оцінили два автори українську "Енеїду".

Питання повноправності української мови у зв'язку з "Енеїдою" знову обговорювалося у "Варшавському щоденнику", коли у Вільно вийшов "Супрасльський літопис". Невідомий автор прихильно висловився про українську мову і "Енеїду" Котляревського і тут же повідомив, що

німецькі літературознавці уже тепер сушать собі голову над тим, звідки в "Енеїді" таке багатство мови, особливо лексики з її найрізноманітнішими синтаксичними формами.

Прогресивна частина польської інтелігенції, обороняючи право української мови, у 30-х роках уже спирається не тільки на зразки народної поезії, а й на літературні твори, зокрема "Енеїду" Котляревського, байки Гулака-Артемівського та ін. Польські емігранти переносять розмову про українську поезію та літературу і на сторінки своїх паризьких видань. У газеті "Північ" ("Północ"), що виходила 1835 року в Парижі, була надрукована стаття "Про поезію України", в якій поруч дум і пісень охарактеризовано й "Енеїду" Котляревського як твір, у якому автор виявив себе більшим майстром "від пародистів французьких і європейських". В його "Енеїді", пише газета, відсутній плиткий дотеп, натомість природно проявилася змістовність українського гумору і краса слова. Це був початок розмови про світову вагу української "Енеїди".

Коли помер І. Котляревський (1838), польські "Rozmaitosci" (1839, № 2), що виходили у Львові, надрукували невеликий некролог, у якому іменували українського автора "добре знаним". Від цього часу з ім'ям Котляревського в польській пресі в'яжуться не тільки "Енеїда", а й драматичні твори та "Ода до князя Куракіна", причому "Наталку Полтавку" називають високомистецьким твором, який "може бути окрасою і не молоді літератури". Автор цих слів Євеський зразки творчості Котляревського виставив як великий і серйозний крок до пожвавлення розвитку української художньої літератури з орієнтацією на живу мову народу.

У 1830-их роках з'являються переклади творів Котляревського на польську мову. Почалося не з "Енеїди" і не драматичних творів, а з пісень, написаних Котляревським до "Наталки Полтавки". Ще до того, як була надрукована ця незвичайна народна оперета, пісні з неї набули популярності на Україні і в Росії. Вони дуже швидко увійшли в пісенний репертуар українського міста, а далі й села. Пісенно-романсова лірика була тоді модною у слов'ян, і не дивно, що й Котляревського почали перекладати на чеську й польську мови. З його пісень у 1841 р. з'являється польською мовою "Віють вітри...", як твір Котляревського "У сусіла...", і від тих часів пісенні твори з "Наталки Полтавки" ще не раз друкувалися в різних польських виданнях, присвячених Україні або українсько-польським взаєминам.

Як автора "Енеїди", згадав Котляревського поруч Блюмауера, Хоментовського і інших письменників Р. Подбереський у передмові до книги Я. Барщевського "Шляхтич... або Білорусь" (1844).

Треба сказати, що "Енеїда" Котляревського мала певний вплив і на появу бурлескних елементів у поетів так званої "української школи в польській літературі".

У другій половині XIX ст. постать Котляревського розглядається в польських виданнях на широкому культурному фоні, причому творчість його трактується як "протоплазму нової української літератури", з якої виріс здоровий організм, що заявив про свою силу перед усім світом.

У зв'язку з відзначенням століття "Енеїди" і побудовою пам'ятника в Полтаві — в Польщі з'явилося кілька статей про І. Котляревського і нові видання його творів.

Ще за життя І. Котляревського його ім'я з'явилось у виданнях англійською мовою, що друкувалися в США й Англії. Першим популяризатором доброго імені українського письменника в країнах з англійською мовою була відома американська письменниця, яка перебувала в приятельських взаєминах з В. Гете Тальві (псевдонім Терези Робінсон (1797-1870). Батько Тальві П. Г. фон Якоб був деякий час професором Харківського університету, з ним перебувала у Харкові його дочка. Тут вона вивчила українську мову, очевидно, познайомилася в дитинстві і з українськими піснями, а коли виїхала з батьком знову за кордон і одружилася з відомим американським ученим Е. Робінсоном — почала перекладати на німецьку й англійську мови пісні слов'ян, в тому числі й українські. Її перекладами захоплювалися Й. В. Гете, О. Герцен. Вона ж написала в 1834 році велику роботу "Історичний огляд слов'янських літератур і мов", яка була опублікована в одному з американських періодичних видань, а в 1837 р. вийшла книжкою у перекладі на німецьку мову. Тальві краще знала український фолклор, давню літературу (у згаданій роботі говориться про творчість С. Климівського, автора пісні "Іхав козак за Дунай"), але про Котляревського знала вона дуже мало і схарактеризувала його як талановитого автора комічної "Енеїди", а в минулому "гетьмана козаків", про поезію яких вона згодом подала окрему розвідку. Цю дивну версію, що ніби Котляревський був останнім гетьманом українських козаків, підхопили потім польські емігранти і повторили у згадуваній газеті "Північ", що виходила в Парижі. Сама Тальві у наступних виданнях своєї роботи цей "казус" виправила; її знання про українську літературу тоді вже були точнішими й ширшими. Вона ж вперше переклала на англійську мову "Віють вітри, віють буйні" і опублікувала як популярну українську пісню в новому виданні книги, про яку йшла мова попередю. Це видання також було перекладено на німецьку мову і мало великий успіх в Європі та Америці. "Віють вітри" перекладалася ще кілька разів в англо-українському середовищі Канади. Окремо слід згадати канадську поетесу Лайвсей, яка опублікувала свій переклад "Віють вітри" у книжці "Пісні України" (1916).

Великим прихильником творчості І. Котляревського був відомий англійський вчений, професор Кембріджського університету В. Морфілл, який, здається, перший ще у 80-их роках XIX ст. читав лекції з україністики англійським студентам. Він

З усіма нашими читачами ділимося бо-
лісною вісткою, що 29 грудня 1969 р.
в Торонто несподівано помер від вили-
ву крові в мозок редактор журналу
"Нові Дні"

Петро Кузьмович ЧЕЧЕТ-ВОЛИНЯК

народжений 1907 року в м. Корець на
Волині.

В Україні покійний зазнав пересліду-
вань з боку советської влади. За його
політичні переконання він був засла-
ний до концтабору НКВД на будівниц-
тві Біломоро-Балтійського каналу.

В особі св. пам'яті Петра Кузьмови-
ча Волиняка український загаль втратив
досвідченого журналіста, педагога та
видатного громадянина.

Покійний брав діяльну участь в на-
шому політично-суспільному житті. Він
був Першим Заступником Генерально-
го Секретаря Центрального Комітету
УРДП, організаційним секретарем Кра-
євого Комітету УРДП в Канаді.

Покійний Петро Кузьмович був зна-
ний з своєї широкої видавничої діяль-
ності. Ще в 1945 р. в Австрії він ство-
рює видавництво "Нові Дні", в якому
друкує щоденник "Останні Новини" та
тижневик "Нові Дні". З його іменем
пов'язані пластовий двотижневик "Наш
Шлях" та місячник "Літаври".

Член спілки українських журналістів
Канади, він на протязі останніх 20 ро-
ків видавав літературно-суспільний мі-
сячник "Нові Дні", дитячий журнал
"Соняшник" та цілу низку шкільних
підручників-читанок.

Найбільше часу присвячував покій-
ний публіцистиці — статтям на літера-
турні, мистецькі та громадсько-полі-
тичні теми.

Петро Кузьмович Волиняк був також одним
із засновників та довголітнім членом мистець-
кого стоварищення "Козуб". Виявляючи заці-
кавлення справами нашої молоді, зокрема оду-
мівців, він був членом Головної Виховної Ра-
ди Юного ОДУМ-у в Канаді, а на релігійному
полі активним членом православної громади
при соборі Св. Володимира в Торонто.

Передчасну смерть цього знаного діяча в га-
лузі нашої політики, культури та літератури
боляче відчують всі українці.

Схилюмо ж голови перед його світлою па-
м'ятю.

Хай же чужа земля буде йому легкою.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!

**ЦК ОДУМ-у, ГУ ОДУМ-у США та Канади,
Головні Виховні Ради Ю ОДУМ-у США та
Канади, Редакція та Адміністрація "М. У."**

побував кілька разів на Україні, мав намір взяти
участь у відкритті пам'ятника Котляревському у
Полтаві, але склалося так, що не зміг цього зро-
бити. У своїй статті, надрукованій 1903 р. в лон-
донському журналі "Атеней", Морфілл високо

оцінив і твори Котляревського, і його патріотизм,
і любов до рідної мови. "Котляревський, — пише
Морфілл, — був освіченою людиною, займав
кілька державних посад, але мав відвагу любити
народну мову і писати нею... У Котляревського

наявні рефлексії псевдокласицизму. Українцям тоді було нелегко творити свою літературну мову. Письменники, які народилися в цій частині Росії, користувалися російською мовою. Нам говорили, що Котляревський ще з молодих літ цікавився українськими народними піснями. Це переконливо говорить про його патріотизм і літературний смак. На ті часи його популярність була великою, тепер деякі вважають, що слава його впала. Однак ми чули, що на його честь буде поставлено пам'ятник..."

Під кінець Морфілл жалкує, що не має можливості подати англійському читачеві бодай уривки з "Енеїди".

З цієї статті видно, що англійський вчений був досить добре обізнаний не лише з творами Котляревського, а й з критичною літературою про нього, з тими суперечками, що розгорнулися в XIX ст. навколо "Енеїди"..

У XX ст. англомовне населення Англії, США, Канади виявило неабияке зацікавлення "Наталкою Полтавкою", зокрема піснями з неї. Радіо, патефонні платівки, концертні виступи так спопуляризували пісні "Віють вітри", "Чого вода коломітна", що їх співають і друкують тепер українською та англійською мовами. У 1947 році в Едмонтоні вийшла збірка українських пісень з такою передмовою: "Вже від довшого часу відчувається інтерес до української пісні наших співгромадян англійців, а щоб цьому зарадити, українська книгарня в Едмонтоні взяла на себе завдання час від часу видавати по кілька вибраних пісень з українським і англійським текстом, і оце перед вами такий випуск". Пісні Котляревського надруковані тут з вказівкою на його авторство.

У німецьких виданнях ім'я Котляревського в XIX ст. згадувалося, мабуть, частіше, як у виданнях будь-якого іншого європейського народу. Ми вже зауважували, що після появи "Енеїди" німецькі літератори, кажучи словами тогочасного польського автора, "сушили собі голову" над тим, звідки і як виріс цей дивний твір. Німецька й австрійська громадськість, яка мала постійні зв'язки з слов'янами і українцями (в Галичині), змушена була визнати реальність існування і української мови, і української літератури. Ще за життя Котляревського ім'я його і зразки творчості були представлені в книзі Йосипа Левицького, що вийшла німецькою мовою в 1834 р. Окрім відомостей з української мови, тут були подані й коротенькі нариси про історію та етнографію України і її літературу, а в доданій хрестоматії і зразки творів, а серед них — уривки з "Енеїди", виданої "Йоганом Котляревським" у 1808 р.

Лі 1840-их роках короткі інформації про творчість Котляревського подали різні періодичні й книжкові видання. Журнал "Схід і Захід" ("Ost und West") у 1841 р. надрукував замітку Йордана про "Москаля-чарівника", натякнувши при цьому на безправне становище української мови та літератури в Росії. Того ж року вийшов другий том "Подорожей в Росію і Польщу" Й. Коля, який довгий час жив на Україні, в Диканьці й

Полтаві. Він зустрічався, вів розмови з багатьма людьми різного соціального стану і наслідком цього записав до своїх подорожніх вражень: "Українці дуже люблять свою мову, мають багату народну поезію, а з літературних творів дуже люблять "Енеїду" Котляревського, у якій зображено життя, побут, історію рідного краю".

Напівхудожні, напівдокументальні нариси Коля друкувалися спочатку в австрійських періодичних виданнях, а далі вийшли окремим виданням.

Тоді ж починають перекладати Котляревського німецькою мовою. Мабуть, що перший переклад пісні "Віють вітри..." зробив у 1844 відомий письменник Ф. Боденштедт і опублікував її у своїй "Поетичній Україні" як народну.

Коротко про творчість Котляревського подали видавці одної з перших ґрунтовних книжок про слов'ян і їх культуру "Slawen, Russen, Germanen", що вийшла 1843 р. в Ляйпцігу. З тих часів жодне німецьке видання не обходило імені Котляревського, називаючи його "батьком української літератури".

У 40-60-их рр. XIX ст. ім'я українського письменника кілька разів згадується на сторінках журналів "Slawische Central-Blaetter" (1849), "Slawische Blaetter" (1865), в довідниках і розвідках про слов'янський світ.

У другій половині XIX ст. Котляревський разом з Шевченком та іншими українськими письменниками потрапляє на сторінки книг з історії світової літератури. Першим згадав його Г. Карпелес, автор монументальної двотомної "Загальної історії літератур світу в їх найхарактерніших представниках". Карпелес представив його світовій громадськості як українського письменника, якому пощастило відтворити в "Енеїді" і особливо в драматичних творах найхарактерніші риси народу (стор. 812). Книжка Карпелеса користувалася величезною популярністю, була перекладена на десятки мов світу, в тому числі й на японську та китайську (окремі розділи, в тому числі й про українську літературу).

Як і в інших країнах — в Німеччині та Австрії загострюється інтерес до Котляревського у 1898, 1903 рр., коли Україна відзначала століття "Енеїди" і відкривала перший пам'ятник письменнику в Полтаві, а одночасно передова громадськість виступала тоді з протестом проти утисків російського царизму проти української мови. Багато матеріалів про Котляревського надрукував тоді журнал "Рутеніше ревію", в якому співробітничав І. Франко. Питання забезпечення певних прав українській літературі й мові обговорюються тоді в Європі досить жваво і майже в усіх виступах світових учених й письменників згадувалося тоді Котляревського, Шевченка, Вовчка, Коцюбинського та інших творців української літературної мови.

У 1908 р. вийшов великий і солідно підготовлений збірник "Східноєвропейські літератури і слов'янські мови", для якого статтю про слов'янські (в тому числі й українську) мови написав всесвітньовідомий учений В. Ягич. Він звернув увагу на

велике значення виступу Котляревського на переломі XVIII-XIX ст. і висунув таку тезу: "Те, що зробив Ломоносов для російської мови, те зробив Котляревський для української або рутенської мови" (ст. 18). Паралель якоюсь мірою слушна.

В ці роки окремі автори німецьких літературознавчих видань характеризують Котляревського як одного з творців європейського комічного епосу. Карл Дітерих, автор синтетичної праці "Східноєвропейські літератури і їх головні напрями", відзначає, що комічний епос посів у слов'ян і народів Східної Європи постійне і тривке місце, а серед творців цього епосу належне місце відводить Котляревському.

З німецьких робіт, що з'явилися після 1917 р., варто згадати невелику, але змістовну розвідку Артура Лютера "Батько української поезії" (1921). "Енеїда" Котляревського, — пише автор, — безперечно, пережила всіх своїх попередниць. В чому її сила? Життєвість, розуміння сутності життя, любов до народу і вітчизни, сердечне добро й людяність... І все це в одній пародії!" — дивується автор. Котляревський ставить серйозні суспільні проблеми і бореться за них як художник — успішно. В цьому його сила.

Хоча й велика чисельно німецька література про Котляревського, однак вона не відзначається самостійністю суджень авторів, багато з них скористалися при написанні своїх робіт дослідженнями українських та російських авторів. Але є й оригінальні думки на які ми звернули увагу.

У Франції "Енеїда" Котляревського була знана на початку XIX ст., принаймні є відомості, що була вона в бібліотеці Наполеона, який привіз її у похідній бібліотеці з Росії.

Ми згадували, що ім'я Котляревського на сторінках паризьких видань було подане польськими емігрантами після невдалого повстання 1830-1831 рр. Польські письменники одні з перших подали інформації про українського художника слова.

У 40-их рр. про Котляревського вже пишуть кращі французькі журнали. Зокрема, в 1847 р. відомий вчений Е. Хоецький у "La Revue indépendante" (кн. 10) при огляді рис української мови схарактеризував майже всю когорту письменників, що виступали після Котляревського: "Останнім часом багато письменників України, натхненні любов'ю до рідної мови, почали публікувати вірші, оповідання й інші твори чистою, мелодійною і коректною національною мовою. Котляревський перший дав їм приклад. Крім багатьох пісень і балад, він травестував "Енеїду" з великою простотою і дотепністю. Павловський, Шевченко, Могила, Галка і інші пішли по його слідах і опублікували також деякі ліричні поезії".

Паризький "Коледж де Франс" був чи не першим навчальним закладом у Західній Європі, де слухачам професори-слависти, починаючи від Адама Міцкевича аж до А. Мазона, в різних дозах подавали відомості і про українську культуру. В другій половині XIX ст. лекції з славистики в цьому закладі читав всесвітньовідомий учений Луї

Леже. На ґрунті цих лекцій виникла його "Історія російської літератури", в якій коротко схарактеризовано також і українських письменників, зокрема про "Енеїду" Котляревського сказано, що це "шедевр в жанрі шедеврів Скаррона". В ті роки українська література ще не виділялася в окремий курс, тільки в 1905 р. той же Леже, уже старенький професор коледжу, почав читати окремі лекції з україністики. Українською мовою, зауважував на початку лекції Леже, написано уже прекрасні літературні твори, серед яких одно з перших місць займають поема і драми Котляревського.

Грунтовну інформацію про Котляревського і українську літературу подав М. Драгоманів у своїй доповіді "Українська література...", яка була надрукована окремою брошурою в перекладі на французьку мову в 1878 р. і роздана всім учасникам конгресу літераторів у Парижі.

Ім'я Котляревського кілька разів згадувалося в літературно-наукових виданнях у Франції кінця XIX ст. і початку XX ст., зокрема в журналі "La Revue Slave" (1907, № 1), де в статті "Україна і малороси" подано короткий огляд української літератури.

Цікаво, що перші переклади творів Котляревського з'явилися, як і в слов'янських країнах, у зв'язку з популярністю української пісні. А. Каделінський публікуючи свої переклади французькою мовою українських народних пісень, як народні подав і "Віють вітри" та дещо з "Наталки Полтавки" ("La Revue Slave", 1906).

Велику добірку прикладів з Котляревського було надруковано французькою мовою в "Антології української літератури", що вийшла в 1921 р. Тут є уривки з "Енеїди", "Наталки Полтавки" і біографія їх автора.

Як талановитий травестатор "Енеїди" Котляревський згадується у французьких енциклопедичних виданнях.

Та проте мусимо сказати, що у Франції про Котляревського писалося менше, як, скажімо, в Німеччині чи в США, а його твори перекладалися від випадку до випадку. Мабуть, основною перешкодою було те, що у Франції мало дослідників знало українську мову. Тільки останнім часом у французьких школах вивчають українську мову.

Наведені факти стверджують, що в багатьох випадках мовами народів Європи вперше перекладалися пісні до "Наталки Полтавки", написані Котляревським. Їх першими засвоювали й наші сусіди. Угорський читач ще не знав творів Котляревського, а вже знав пісню "Віють вітри...", яку опрацював у 1841 р. відомий композитор і піаніст Ф. Ліст на згадку про своє перебування на Україні. Пізніше текст пісень Котляревського на угорську мову перекладав Фінціцький і опублікував їх у збірці "Українські пісні", 1874.

Угорські літературознавчі видання про Котляревського подали ширші відомості, здається, тільки на початку. XX ст. Його ім'я згадується в угорській чотиритомній "Історії світової літерату-

ри", для якої розділ "Українська література" написав І. Франко.

Високу оцінку творчість Котляревського одержала в Італії. Після виступу М. Драгоманова в журналі "Рівіста Еуропа" (1873) про становище української літератури тут стало все більше з'являтися матеріалів про Україну. Редактор цього журналу відомий славіст А. де Губернатіс у 1882 р. почав видавати "Історію світової літератури" в 23-ох томах. Тут він розглядає твори Котляревського, зокрема дуже тепло говорить про "Наталку Полтавку", порівнюючи її з п'єсою Мікеланджело Буонарроті-молодшого, і надає перевагу українському авторові. Твори Котляревського знайшли позитивну оцінку в роботах італійського ученого Д. Чіамполі.

Чіамполі належав до учених-славістів, що уважно ставилися до вивчення надбань кожного народу і добре знали факти. Розділ про українську літературу в книзі "Слов'янські літератури" він розпочав з огляду літератури Київської Руси, літописців, згадує Климентія Зиновія, визначного письменника "Григорія Савича" (Сковорода), а за ним І. Котляревського, зачинателя нової української літератури, "майстра гумору" і видатного драматурга.

Найновіші переклади з Котляревського опублікував відомий славіст і письменник В. Джусті у "Нашому кварталі". Окремі статті відведені Котляревському в сучасних італійських енциклопедіях.

Пізно з'явилося ім'я Котляревського на сторінках південних слов'ян (болгар, сербів, хорватів, словенців). На початку XIX ст., коли ім'я Котляревського стає популярним на Україні, південні слов'яни, захоплені народно-визвольною боротьбою проти іноземного панування, не могли приділити багато уваги молодій українській літературі. Мало написано навіть про українську історичну пісню, таку близьку своїми мотивами до їхньої поезії. Здається, що вперше ближче зацікавилися Котляревським у Югославії після 1898 і 1903 рр. У 1900 р. з'являється стаття "І. П. Котляревський — український письменник", через три роки друкуються інформаційні статті про боротьбу за пам'ятник Котляревському у Полтаві, ще через рік словенська Матиця видає у Любляні антологію слов'янської поезії і там друкує "Віють вітри..." словенською мовою ("Забавна книжка", Любляні, 1904, стор. 9-10).

Деякі відомості про Котляревського опубліковані в статтях про Україну за останні 50 років, але, на жаль, всього нам не пощастило зібрати.

Аналогічне явище маємо і в Болгарії. З усіх творів Котляревського тут найбільшою симпатією користується "Наталка Полтавка". Її кілька разів ставили болгарські театри ("Слов'янська бесіда" в 1926 р., "Вільний театр" у 1936 р., згодом інші театри), пісні з неї стали народними піснями болгар. Уривки з "Наталки Полтавки" в перекладі С. Дринова вперше були надруковані у 1912 р.

Останнім часом окремі твори й уривки з них

з'явилися португальською мовою у перекладі В. Вовк.

На початку XX ст. творчістю Котляревського зацікавився один з визначних славістів Європи, референт Комітету по Нобелівських преміях Альфред Єнсен. Щоб читати в оригіналі Шевченка, Коцюбинського (до нього приїздив він у Чернівці), Котляревського, Єнсен досконало вивчив українську мову. У 1914 році він написав для збірника на честь Івана Франка свою невеличку монографію "Травестована "Енеїда" Котляревського", у якій знаходимо багато цікавих і оригінальних суджень.

Насамперед Єнсен заявив, що він обрав собі саме таку тему для розвідки, "щоб звернути увагу вчених світу... на справді класичний твір", який заслужено згадують в історії світової літератури, але по-справжньому ще не оцінено. "Енеїду" Котляревського Єнсен поставив у ряди найкращих зразків світової літератури в героїчному епічному жанрі.

Ім'я Котляревського в зарубіжній літературі згадувалося і згадується часто, однак докладних робіт про нього, та ще таких розвідок, у яких були б висловлені самостійні судження авторів, — не так багато.

Характеристика творчості І. П. Котляревського спрямовувалася головню в двох напрямках: розкриття змісту й мистецької вартості "Енеїди" і значення цього твору для української культури та літературної мови. В цьому плані порівнювалося Котляревського з Ломоносовим та виставлялося як зразок мужности державного чиновника, що став на бік рідного народу і його мови. Дехто з літературознавців висловлював здивування, як то письменник у героїчній поемі зумів так глибоко й виразно поставити багато серйозних суспільних проблем та зробити різкий поворот у літературному процесі України.

Та найцікавішим є міркування зарубіжних авторів про світове значення творчості Котляревського. Всі сходяться на тому, що Котляревський достойно завершив процес травестування випатного твору Вергілія. Його "Наталка" могла бути окрасою будь-якої літератури.

Світова критика підкреслює, що творчість Котляревського набула світового значення і являє собою зразки мистецтва слова. Його письменницька концепція виявилася оригінальною і естетично виправданою, в основі її лежать ідеї гуманізму і народности, любови до вітчизни, що забезпечило письменнику безсмертя.

Із збірника "Іван Котляревський у документах, спогадах, дослідженнях"

**ОДУМ — ЦЕ ОРГАНІЗАЦІЯ, ЯКА ВИХОВУЄ
УКРАЇНСЬКУ МОЛОДЬ НА ДЕМОКРАТИЧНИХ
ЗАСАДАХ!**

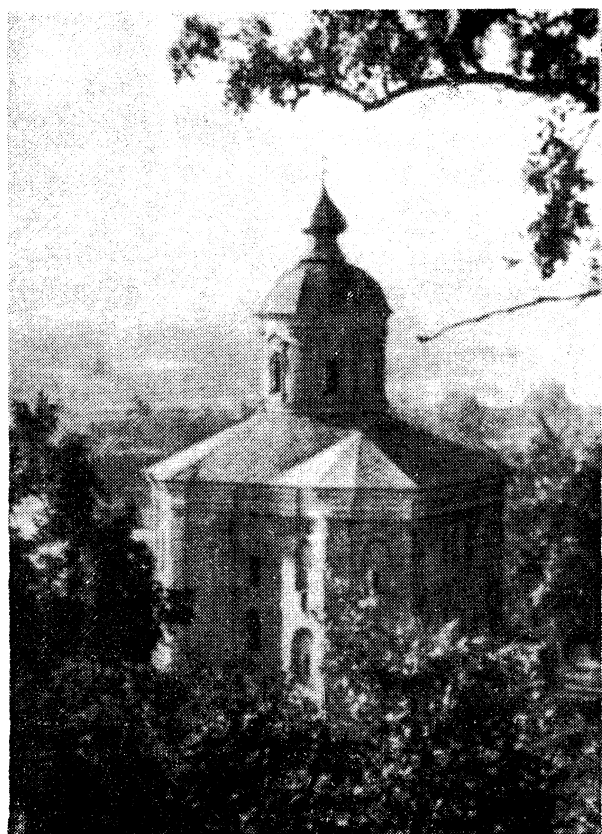
АРХІТЕКТУРНІ СКАРБИ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

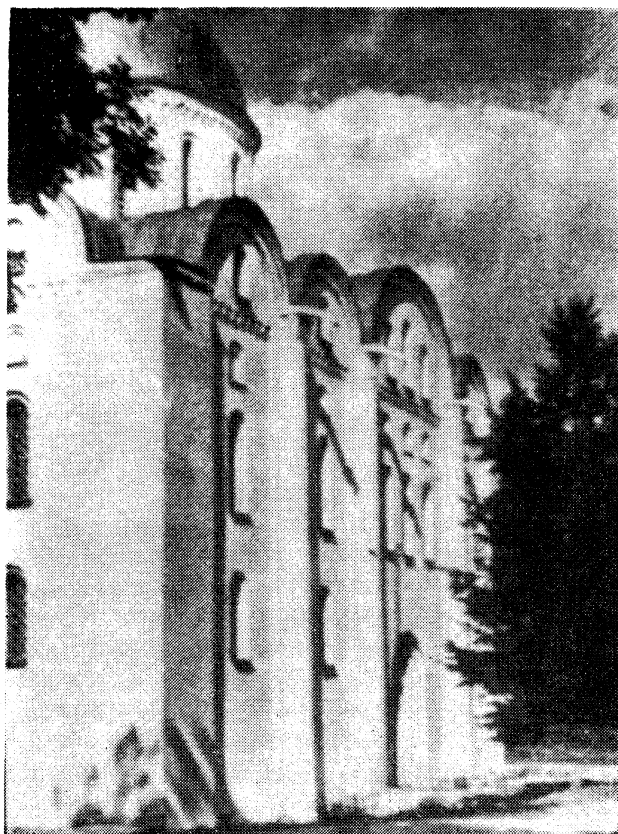
Успенський собор. 1160 р. Володимир-Волинський

Троїцька надбрамна церква. 1108.
Киево-Печерська Лавра

Михайлівський собор Видубецького
монастиря 1170 — 1188 р. Київ.

Борисоглібський собор. 1120 — 1123 р.
Чернігів

Валентин СІМ'ЯНЦІВ
Сотник

В ЗИМОВОМУ ПОХОДІ

(Уривки із спогадів)

Грудень 1919 року. Українська Армія під тиском переважаючих сил ворога опинилася в "Трикутнику смерті". З одного боку "Добармія" (денікінці), з другого — червоні москалі, а в заплілі — польська армія.

Кругом ширяли різні чутки, було їх багато. Як грім з ясного неба впала вістка, що отаман Волох, тобто Третій Гайдамацький полк, перейшов на бік большевиків.

Становище було кепське, вояки з болем прощалися з товаришами.

Командування знайшло вихід з того трикутника смерті. Маємо готуватися до чогось нового. Вояк завжди і на все готовий для своєї Батьківщини. Радість, сподівання, мрії: на Київ, за Дніпро, у Слобожанщину з'єднатися з повстанцями.

Ранок 6 грудня 1919 року. Біло, біло навколо. Читають наказ — вирушаємо в Зимовий Похід.

Заклик: "Хто не чується на силі, може залишити лави."

Команда: "Струнко!"

Гучно і чітко відповідають частини на привіт своєму командирові. Короткою промовою благословляє "дідусь" — ген. полк. М. Омелянович-Павленко — у новий похід надій.

"З нами підуть тільки ті, хто має залізні нерви та сталеве серце" — каже "Дідусь".

Радісне "Слава" виливає обітницю-присягу.

Так народилися лицарі ордену Залізного Хреста.

Почався похід, що вкрив славою свої прапори і дописав нові сторінки в історію українського війська. Тривав він з 6 грудня 1919 року до 6 травня 1920 року.

Х. РУШНИЦЯ В ЛАВІ

Прощалися ми вже з Поділлям і так із села в село пробиралися, аж поки не опинилися на Київщині. Сам я з Лівобережжя і оце вдруге переходив Україну вздовж. Не лише кожна область, але і кожне село відрізняються одне від одного. На Поділлі кругом кам'яні огорожі — не наші хворостяні тини чи загати. Більше носять капелюхи, а не картузи. Висока національна свідомість.

Київське село здивувало мене своєю національною свідомістю й патріотизмом. Кругом тут можна було почути, що село — це сіль землі української. Сприймали ми це радо.

Якось зупинилися ми в одному селі на ніч. Нова гарна хата. Молодий, років тридцять, селянин привітно зустрів нас, узнавши, що ми з українського війська. Він приніс свіжої соломи і розстелив на долівці. То була наша звичайна постіль

у той час: жодних матраців чи подушок. Кожний був радий такій постелі, на якій після тяжких і довгих переїздів можна відпружити свої нерви, м'язи.

Я приїхав скорше за інших, упорався з конем, а знаючи, що вдосвіта вирушаємо, простягся на отій розкішній постелі з пахучої соломи.

Господар пішов давати худобі їсти. Господині не видно, ані дітей. Лежу отак і розглядаю хату. Ікони в рушниках, прикрашені зіллям і засушеними квітами. Між вікнами також прикрашений портрет Тараса Шевченка. Чистеньке таке все. На вікнах завісочки. Біля вікна, під стіною, широка з товстої дошки лава.

Мою увагу привернув якийсь предмет, що виглядав з-під споду лави. Порушив — щось завернуто, дивлюсь — трохи далі ще одне таке саме. Розвернув, а там рушниця, в другій — кавалерійська рушниця. Дивлюся — заладовані. Коли зачув кроки господаря, зразу розладував рушниці й поклав на місце.

Мене зацікавило, хто такий наш господар? Навіщо тримає рушниці в хаті? Друг, чи ворог? Я насторожився. Виглядає дядько не злим, але хто знає, що ховає в собі. В цій ситуації не розбереш — хто з ким і проти кого? Приглядаюся далі, але вже нічого не зауважив у цій хаті.

Надворі почувся гомін. Виглянув у вікно, а то наші хлопці поприходили. За хвилину були вже в хаті.

Через деякий час у хату ввійшла господиня. Хлопці розступилися та привіталися. Молодиця дуже гарна на вигляд. Хлопці, жартуючи, запитали:

— Чи буде добра вечерея?

На те господиня відповіла:

— У мене мій чоловік не питає. Що дам, те і буде їсти.

Хлопці далі жартували, але мені з думки не сходили оті рушниці.

Нашу шістку розділили на дві хати, щоб полегшити селянам харчувати нас. Після суперечки, куди кому йти, хлопці вийшли з хати. Одні повели коней до сусіда, другі, що лишилися тут, пішли поратися до своїх коней.

Коли я виглядав у вікно, мою увагу привернув папірець, прип'ятий до лутки вікна. Через брак часу, бо то хлопці прийшли, а то господиня, не міг розглянути його. Тепер, коли знову залишився сам, пригадав того папірця. Став уважно розглядати його. Це був друкований на машинці якийсь список. Спочатку подумав, що, можливо, хтось залишив із нашої піхоти, але сам господар казав, що української армії тут ще не було. А був це список цілої чоти, де були зазначені прізвища чотового, підстаршин і душ 30 рядових козаків.

Вийшов я з хати, пішов до хлопців, подивився на коня і, при нагоді, розповів про все хлопцям. Були різні здогадки, але нічого певного ніхто не міг сказати. Вирішили покищо нічого не робити, але бути на сторожі.

Сіли вечеряти. Господарі поставили пляшку самогону. Вечеря добра. Першу випили за господарину, а далі думаю, що буде, те й буде, та й кажу:

— А тепер вип'ємо за пана чотового!

При цьому назвав ім'я чотового. Випили по другій, а господар, ніби й не про нього мова. Я запитав:

— Так це ваше прізвище?

— А так! — відповідає господар. Тут уже всі разом почали розпитувати, що то за військо.

Господар розповів, що їхнє село має декілька таких чот. Мають своїх командирів та відбувають військові вправи. Ми запитали, чи це часом не Вільне Козацтво? Господар сказав, що це організація самооборони і що цілий район може поставити декілька сотень бійців. Розказав, що вони не лише вправляються в себе по селах, але вже мали декілька боїв з більшовиками.

Після вечері пішли подивитися на коней, а одного послали, щоб повідомив вище начальство, але ті вже про все знали й сказали, що можемо спокійно спати.

Коли повернулися до хати, господарів не було. Я показав хлопцям рушницю. Зацікавлені зброя, хлопці не зауважили, як у хату увійшов господар.

— Гарна! — показую йому його рушницю. Він зразу пізнав.

— Положіть на місце, — хоч із притиском, але без злості, сказав господар.

— Покласти то я покладу, але для чого ви її там тримаєте? — запитав я, поклавши рушницю на місце.

Він сів, опершись обома руками об край лави, немов змучений після тяжкої праці.

— Добре, — каже господар. — От, ви зайшли в хату, а я сиджу на лазці. Сиджу, а ви отак стоїте.

— Стоїмо! — відповіли ми хором.

— А тепер і я стою!

Він стояв, а в руках у нього вже наготові була рушниця. Це було зроблено так блискавично, що ми аж роти пороззявляли, здивовані його вправністю.

А як подивився в рушницю і впіймав мій усміх, погрозив мені пальцем.

Цілий вечір господар розказував і показував нам, як треба швидко вправлятися з рушницею. Це дуже сподобалося нам. Ми почали вправлятися, але у нас не виходило так добре, як у господаря.

Коли від'їжджали, то господар дізнавшись, що в нас обмаль набоїв, дав нам їх цілу цинкову скриньку.

XII. ПОСТАЧАННЯ

Під час Зимового Походу, принаймні у нас в полку, я не бачив ніяких кухонь. Діставали як

фураж для коней, так і харч для людей від наших селян. Зброю й набої, ми діставали в боях з ворогом, а також від селян. Селяни радо допомагали не лише зброєю й харчами, а також і самі вступали в наші лави.

В одному селі був такий випадок. Ми стояли на квартирі в одного селянина, який мав трьох синів. Пам'ятаю найменшого Семена, який мав тоді десь років 17-18. Батькові було років п'ятдесят. Сини — як соколи! Старший кремезний, широкий в плечах і моторний. Очі світилися рішучістю, на перший погляд, навіть видавалося злістю.

"Суворий батько", — думали ми і в його присутності навіть говорили притишено.

Старий зайшов до стайні, подивився на наші коні, на наші сідла, й щось йому там не подобалося. Пішов, знайшов десь ослони й поскладав наші сідла на них. Ну, думаємо, унтером був.

Якось чуємо гомін у сінях. Вийшли подивитися. Посеред сіней стояли всі чотири Крицькі (так називалися наші господарі). Сини "по ранжиру" в шеренг, а батько перед ними. Сини з рушницями до ноги на "вільно".

— Семене, дай но сюди свою рушницю! — каже старий.

— Тату, а нащо ж...? — і не докінчив Семен, бо зустрів батьків погляд. Він благально подивився на братів, шукаючи допомоги, але брати мовчали.

— Тату, а коли ж ми вирушаємо? — запитав старший: А далі: — Ви ж досить находилися з рушницею, то нехай уже молодші...

— Семене, подай мені сюди рушницю! — командував батько.

Семен мовчки передав свою рушницю батькові, розгублено дивлячись навколо. І вже коли батько закинув рушницю на рамено, Семен промовив до нас:

— Приймають же у вас у козаки таких, як я?

— Та не відганяють, — відповіли ми йому.

В цей час з другої половини хати вийшла мати:

— Старий, що ти робиш?

— Пильнуй свого... он дивись кури... — і ще щось доказував старий.

Мати покликала Семена, а ми розійшлися по своїх стоянках. Через деякий час Семен прийшов до нас і вже з порогу проголосив:

— Єйбогу, буду у вас, — і в очах блиснуло таке щось батьківське-Крицьке.

Село дало нам чимало рушниць і набоїв, а також багато добровольців вступило в козаки. А на другому чи третьому пості Семен догнав нас.

XIV. У "ГОСТІ" ДО ДЕНІКІНЦІВ

Як кожний новий поріг переступаємо з новим почуттям, так і те, що тоді пережив, залишило глибокий слід у моїй душі. Не без хвилювання згадую оті часи, коли доводилося ходити по краю глибокої прірви.

У штабі нове доручення: дістатися в розміщення "білих", довідатися, скільки їх там є, де стоять гармати, яке озброєння, чи не прийшло поповнення. Прислухатися до їхніх розмов і та-

ке інше. Завдання не легке, але треба виконати.

Вирішили туди їхати саньми, а назад, щоб не гаяти часу, верхи. Для цього мені дадуть вершників, які візьмуть мого коня і будуть чекати на мене.

Передягатися старанно не було потреби, бо більшість тоді ходили у військовому. Турбували мене лише чоботи: на задниках помітні були сліди від острог.

Виїхали: три вершники, мій кінь Мудей і я з місцевим селянином-провідником на санях. Домовилися, що я його двоюрідний брат, службовець з міста, у нього в гостях. Приїхали дістати самогону на христини, бо в мого двоюрідного брата народився синок. В санях барило відер на пару та цукор на виміну.

За пару верст до призначеного села, залишили вершників у густому гайку і поїхали далі до своєї мети. Провідник, як видно, знав тут кожен корч, не то що дерево. Ось уже й село. Їдемо вулицею. Денікінців — повно, метушаться сюди-туди по вулиці. Заїхали в двір. Вийшов господар. Провідник з ним щось поговорив.

— Ей, Прокопе, а ти чого там сидиш, заходь до хати, — кликав мене господар. І так став я Прокопом на той вечір.

Зайшов у хату. В хаті повнісенько "воїнов доблесного белаво двіженія". На столі повно їжі і напиктів. У нас ані того, ані другого і на свята не було, що мали оці "спасателі родини". Одягнуті також добре. "Доблесно" міняють награване добро. На нас ніхто з них не звернув уваги, бо в хату весь час заходили і виходили щоразу нові люди.

Попоїли, для звичаю випили по чарці. Наслухалися поздоровлень з новонародженим синком, далі мій провідник каже, що тепер підемо до тітки. Після "тітки" заходили ще до "рідні", де нас "пізнавали" і добре знали.

Побували під заставою, оглянули гармати, кулемети, підрахували. Заходили в частину села до новоприбулих. "Кузен"-провідник робив усі закупы, а я придивлявся до оточення.

Упоралися ми таки швиденько і з бариллом горілки виїхали щасливо з села. Дядько поганяв коней, а я впорядковував звіт. Ось уже і гай. Свиснули і хлопці виїхали — перемерзли й голодні. Візник витяг буханок хліба, чогось печеного і, ясно, пляшку.

Чи ж можна коли забути такого "кузена"? Попрощалися ми з провідником і рушили до штабу з повідомленням.

ПАНТЕЛЕЙМОН КУЛІШ

Майже шістдесят років невсипущої і самовідданої праці віддав Пантелеймон Куліш своєму народу, його культурі. Літературна і наукова діяльність його була дуже різноманітна. Багато цінного і нового дав він українській культурі як письменник, історик, етнограф, фолклорист, журналіст і критик. Це він перший в українській літературі написав історичного роману і майстерно перекладав клясики світової літератури.

Народився П. Куліш 8-го серпня 1819 року в містечку Вороніжі Глухівського повіту, Чернігівської губернії в заможній козацькій родині. Освіту здобув у Новгород-Сіверській гімназії та Київському університеті. Студентом Куліш був під впливом відомого тоді вченого, ректора університету М. Максимовича, який розкрив йому світ літературної творчості, української історії та усної народньої творчості. За допомогою проф. М. Максимовича вийшли друком перші етнографічні та художні твори молодого письменника. Чималий вплив на світогляд Куліша мало приятелювання і листування з Т. Шевченком.

Вчителюючи на початку 40-их років в Луцьку, Рівному, Києві, він багато подорожував по Україні, збирав фолклорно-етнографічний матеріал, записував думи і народні розповіді про минуле. Під впливом цих записів були написані "Украинские народные предания", "Записки о Южной Руси", поема "Україна", історичні романи "Михайло Чарнишенко" і "Чорна Рада", оповідання "Орися" та інші твори.

Вивчав він також українські історичні літописи, праці українських, російських, західно-слов'янських та західно-європейських істориків, читав клясики англійської та німецької літератури.

Куліш, як і Т. Шевченко, був одним з найактивніших членів Кирило-Методіївського товариства. Їх об'єднувало бажання боротися проти царизму і кріпацтва та нести свідомість і освіту народові, але у методах боротьби і кінцевої мети її вони не зовсім погоджувалися.

В 40-і роки XIX ст. він доводив, що український народ має героїчне минуле і високу стародавню культуру. "Ті помиляються, котрі думають, що раніше Україна була наповнена круглими неуками... В самі віддалені часи не важко було знайти таких, які були знайомі коротко з грецькими та латинськими клясиками". Він один з перших зазначив, що українська мова за своїм багатством та мелодійністю є однією з найкращих у Європі, що Шевченко "висловлює на цій мові і псалми Давида і почуття гідні вуст найвищого суспільства". Куліш вважав також, що розвиток української мови, літератури, цілої культури народу є конечною умовою розвитку української нації. Потім він написав українську граматику та виробив український правопис, відомий під назвою "кулішівка".

Через знання багатьох чужих мов, Куліш дістав 1846 р. наукове відрядження за кордон. Але по дорозі туди, у Варшаві, він як член Кирило-Методіївського Братства був заарештований і

відправлений у Петербург. Кара йому була — чотиримісячне ув'язнення у фортеці і заслання.

Перебуваючи на засланні в Тулі, Куліш багато працював, вивчав історичні матеріали та студював класиків світової літератури.

В 1856 році знято заборону друкувати твори Куліша з наказом цензури звертати на них "строжайшее внимание". У 1857 році Куліш видає свій роман "Чорна Рада", "Грамотку", "Сочинения и письма Н. Гоголя" в 6-ти томах, "Народні оповідання" Марка Вовчка.

Після знесення кріпацтва виходять його збірки "Досвітки", "Хуторна поезія", "Дзвін", "Позичена кобза". Стараннями Куліша почав виходити в Петербурзі український журнал "Основа" (1861-1862), навколо якого згуртувалися молоді українські літератори: І. Нечуй-Левицький, А. Свидницький та інші письменники.

Досконало знаючи світову літературу, Куліш міг урізноманітнити версифікацію вірша. Він збагатив українську поезію переспівами з Міцкевича, Байрона, Гете, Шіллера, Гайне. Але найбільше часу і праці віддав він перекладам творів Шекспіра: "Король Лір", "Коріолан", "Ромео і Джульєтта", "Юлій Цезарь", "Багато галасу знечів'я", "Макбет", "Антоній і Клеопатра", "Гамлет" та інші.

Іван Франко надавав великого значення їм. "Куліш, — писав Франко, — першорядна звізда в нашому письменстві, великий знавець нашої народної мови, а при тім добрий знавець язиків та літератур європейських народів. Він узявся перекладати Шекспіра не для проби, а певний свого панування над рідною мовою. Вимоги докладності і вірності оригіналів він розумів далеко не так, як М. Старицький і дав нам переклад, з яким можемо без сорому показатися в концерті перекладів великого Бритійця". Спадщина Куліша збагатила українську культуру — і його своєрідний творчості належить видатне місце в класичній літературі.

Михайло Коцюбинський, наш видатний письменник писав про Куліша: "Могучий майстер української мови, творець українського правопису, благородний поет "Досвіток", перекладач Шекспірових і Байронових творів... автор "Записок о Южной Руси", "Чорної ради" і сили інших коштовних праць має право на нашу велику повагу і вдячність".

Пантелеймон КУЛІШ

Удосвіта встав я... темно ще надворі...
Де-не-де по хатах ясне світло сяє,
Сяє ясне світло, як на небі зорі...

Дивуюсь, радію, у серця питаю:
"Скажи, віще серце, чи скоро світ буде?"

"Ой скоро світ буде
Прокинуться люде,
У всяке віконце
Засяє сонце..."

Ой ударю ж зразу
У струни живії:
Прокиньтесь, вставайте,
Старії й малії!

Віщуванням новим
Серце моє б'ється, —
Через край із серця
Рідне слово ллється...

LAGO MAGGIORE

Ходжу берегами,
Та й не нахожуся;
Дивлюсь на сади зелені,
Та й не надивлюся.

Сади-виногради
В воду поринають;
Поуз берег ясні смуги,
Як срібло, сіяють.

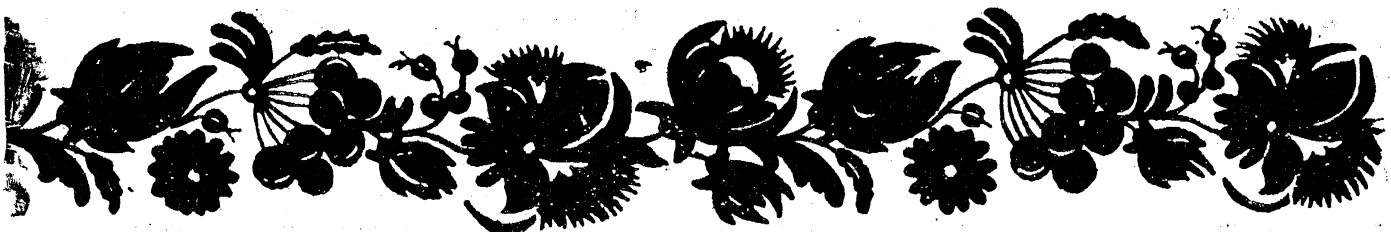
Шукаю-питаю
Зеленої рути,
Щоб тебе, мій рідний краю,
Навіки забути.

В тобі, рідний краю
Люде туманіють;
По степах твоїх розлогих
Будяки красніють.

Тобі, рідний краю,
Не дав Господь долі.
Розкинулась твоя доля
Могилами в полі.

Зйду на могилу,
Гляну на Вкраїну...
Помандрую в чужі землі
Да там і загину.

Із збірки "Досвітки" (1862)

ЖИТТЯ ПРОЖИТИ

В 1963 році вийшла в Україні книжка Костянтина Басенка (народився 1923 року в Києві) під назвою "Життя прожити". В романі найбільше місця присвячено тяжкому життю після війни, в колгоспі на Чернігівщині. У вступі до книжки пишеться: "Різні герої діють в романі, по різному складається їхнє буття. "У житті — як на довгій ниві", — згадує автор старовинну приказку. Все буває в житті: палка любов і глибока зненависть, щасливе сімейне життя і сімейні незгоди, і високі пориви, і ні за що заподіяні людям кривди..." "Читаць не знайде в романі рожевих картинок всезагального задоволення, не знайде ходувальних героїв, які все роблять "правильно" і говорять тільки "правильно"; доля кожного з них хвилюватиме, викличе роздуми".

Герої цього твору не миряться з тяжким життям. Вони хочуть: "Щоб у нас не тільки на весіллях, значить, м'ясо їли, а кожного дня, навіть у великий піст, щоб плаття на дівчатах шелестіли модні, шовкові, щоб хлопці бостони і туфлі модельні носили і возили дівчат за село на мотоциклах. І ще мені хочеться, щоб жили ми не в дідівських куренях, а в нових красивих хатах, у яких радіо, і електрика, у яких ванни, як я в Німеччині бачив, і ті, звичайно, штуки, що за ручку смикати." Про "советську демократію" говорять такі рядки: "Члени правління (колгоспу) презирнулися. Кожний чекав, що хтось інший висловить міркування, яких вимагає голова, а він посидить та послухає. Діло таке, що... Правду скажеш — ще політику пришиють. Погодишся з офіційним папером — а з колгоспом, з людьми, з самим собою як?" Мова в цій уступі про те, чи дати людям на їхні трудові те що їм належить, чи ні. І треба проголосувати. Один з присутніх на засіданні каже, що треба проголосувати за те, що все віддаємо з зібраного на полях урядові, "аби законно", і щоб люди всіх нас (управу колгоспу) матюкали, а не тебе (голову колгоспу) одного".

"Господарство — не мішок чародійний, з нього без кінця не потягнеш, хоч є чимало таких, які думають, що тягти можна без кінця. Господарство порядок любить. Взять скільки можна, а що більше — це вже непорядок. Це вже те саме, що самого себе їсти." Але хоч не хоч державі давай. "Сперечатися з районним керівництвом — це на рожен перти. Можуть таке пришити — хоч загода сухарі готуй і поганяй услід за Гераськом (засуджений на п'ять років) на висилку."

Голова колгоспу Голобородько протестує проти насильницького викачування всього зерна. Він каже: "Хлібопоставки я повністю одвіз. Трошки зайвини було — теж віддав — для перевиконання. А більше не можу. Це хліб колгоспників. Вони теж люди і теж їсти хочуть. Вони рік працювали за цей хліб, а тепер я їм, значить, по двісті грамів на трудовень видам? А яким медяником потім їх на роботу мені заманювати? Та вони мене пошлють до... подалі, словом, — і все."

Голова знає, що його легко можуть замінити іншим, який все віддаватиме державі. В районі "можуть сказати, що тобі (тобто голові) начхати на потреби держави, що у тебе куркульський підхід до справи. Все можуть, але тільки не те, що правда на твоєму боці."

Інший герой твору студент Віктор жаліється також на несправедливість своєму другові в гуртожитку. Він обурюється, що редактори помістять статтю чи оповідання тільки тоді, коли в ній повно перебільшень, неправди, лицемірства, а не правдивого відображення життя. "Гадаю, не побіжиш доповідати, — каже Віктор, — що я тут антирадянські слова проголошую? Ця "правильність" і шаблон дають на все каменем. От бачиш, кричиш, рота мені затикаєш. А у великому масштабі діється те ж саме. Сказати "цить" легко. А пояснити, як діє життя і чому воно так іде, важко та й клопоту більше. І якщо полієш з таким питанням, можеш ні з того, ні з сього ляпаса одержати. Та ще якого! Письменники у нас люди вельми розумні, все розуміють прекрасно, але сказати тобі правду — засмикані. І от тепер давай повернемося знову до мого оповідання. Виявляється, у художніх творах треба не осмислювати життєві явища, а ці явища треба підганяти під встановлені рамки. У нас навіть теоретики "ідеальних" героїв з'явилися. Ти бачив колинебудь ідеальних людей? Не бачив? І я теж не бачив. Але кажуть, є у нас ідеальна людина, на яку всі повинні рівнятися. Ця людина за всіх думає, за всіх вирішує і ніколи не помиляється. І виходить, що у нас волею однієї людини все правильно. Ти вважаєш, що у нас все правильно?" І далі каже: "Ні. Уяви собі на хвилинку, що я, або хто інший написав, припустімо, про Ходаки все так, як воно є. Завтра ж мене звинуватили б у паплюженні нашої дійсності і дали б так, що я потім все життя вичухувався б. То я що? Я — пішак. Великим дістається так, що не приведи і не дай." Українське село грабували і далі грабують. "Кожного ранку з бідонами та суліями йшли дівчата і молодиці до приймального пункту — несли молоко та яйця по обов'язковому податку з дворів. І часто бувало, що голобородята (діти голови колгоспу, не якісь там колгоспенята) тільки бачили, як мати відціджувала молоко, але навіть не просили: малим було сказано, що так треба. Вони до цього звикли і в це вірили. Зате матір брав сумнів: чому її діти цілими тижнями сиділи без молока? Хіба так треба? І хто це вигадав, що так треба?"

Коли хтось при владі в СРСР чи займає якусь високу посаду, він ніби і мудрий і справедливий і все інше. "Поки людина при силі, біля неї, як хорти, підлабузники крутяться, значить, аж в очі заглядають, аж не знають, як прислужитися. А тільки та ж людина потрапила в біду, ця братія навіть "здрастуй" не скаже. Наче й не бачить."

Начальство в районі незадоволене головою колгоспу Голобородьком, хоч колгосп і був най-

КРЕДО МОЛОДОГО НЕЗНАНОГО ПОЕТА

На крик Твого болю, Україно,
Я — смертний вирок всім Твоїм катам!
Кохана Мамо! Я Твоя дитина!
Я син Твоєї долі, Україно!
Тобі на вірність присягнув життям!

ПРО ЗОРІ!

Яке чарівне нині небо ночі!
Яка принада й сила у зірках!
Промінням кожна з них мені тріпоче,
Немов казковий срібнокрилий птах.

Але, якби зірки в одну злилися,
Ця б зірка, як прокляття, мов кінджал,
Палила б дум людських розкішне листя
І все живе. — Та всьому є межа.

У небі для зірок усіх свобода.
Лише на волі березневих вод
І будуть розвиватися народи,
Не злиті штучно у один народ.

І мов людських не зможе замінити
Якийсь один загальний сурогат.
Хоча й Землі єдине сонце світить,
Але ж під ним квітують різні квіти,
І створюють життя розкішний сад!

багатший в районі. "Дійсно, Голобородько чимало вмів, і чимало зробив, і, дай йому волю, — ще більше зробить. Але для кого? Тільки для колгоспу. І якщо кожен голова почне боротися лише за процвітання свого колгоспу, будувати комунізм лише у себе, то над державною дисципліною можна співати панахиду, а сама держава захиріє. Повна централізація і жорстока дисципліна — ось основа успіху в масштабі країни."

Багато героїв твору "Життя прожити", який має понад 400 сторінок, життям незадоволені й висловлюють думки, що в сільському господарстві треба переінакшувати, бо ж не може так бути вічно.

О. К.

ЩОРОКУ

I

Снігу, ой снігу якого!...
В білих снігах потонули
Гори степи і долини...
Наче чекаючи любого гостя якогось,
Радий господар
Свитку свою розіслав по дорозі,
Свитку свою з найбілішої вовни,
Свитку свою не надівану й разу.
Наче тут паслися гуси уранці,
Скублись, кричали
І пух свій розкидали білий.
Наче тут віяли тихо вітри,
Віяли тихо й несли
Хвилі вишневого цвіту.
Наче якась багатирка, свавільна і горда,
Всюди розкидала рядна й полотна:

"Гей, мов, дивуйтесь,
І задріть, сусіди!
В кого з вас скриня повніша в коморі!?
Хто тут посміє з вас вийти і крикнеть:
"В мене добро моє
Виткане тонше!
В мене добро моє
Випране краще й біліше!"
Я ж не боялась
Зимового ранку
Вийти на річку
І прати до самої ночі
Я не лякалась морозу жижкого:
Хай він обгортає стан мій дівочий,
Хай він, як парубок, в'ється круг мене,
Стискає руки
І в щокі цілує.
Боже мій! Скільки ж то лиха від сього!
Що, як в той час
Від його поцілунків
Мак на щоках моїх палко розквітне?! —
Може, краса моя бідна зів'яне!?"

Снігу, ой снігу якого!

II

Спала природа під ковдрою білою,
Снилось їй море
Наскрізь прозоре,
Дно його
Ясно-зелене,
Хвилі чи хмари над ним,
Снились їй ночі в серпанках сріблястих,
Зір тихосяйних ляпдади,
Крики пташечі, зітхання вітрів...
Шелест шовковий степів неоглядних...
Ось вони стеляться, стеляться, стеляться...
...Спала природа, а з неба мірошник,
Руки простягнувши над нею,
Сіяв крізь хмари муку.

Із збірки "Поезії" III книга

А. ВОЙНОВИЧ

ПРОБЛЕМА ПРОВІДНОЇ ВЕРСТВИ

Необхідною умовою постання, розвитку та існування кожної держави є наявність трьох чинників, як територія, народ і влада. Це загальноприйняте означення держави можна знайти в будь-якому курсі державного права. Варто розглянути значення наведених трьох елементів в зв'язку з проблемою української державності.

Територія України має всі дані для постання могутньої, політично і економічно незалежної держави і розвитку високої культури. Земля є одною з найбільш родючих, а може навіть і найбільш родючою в Європі. Мінеральні багатства невичерпні і найбільш різноманітні. При цьому поклади найголовніших мінералів, потрібних для озброєння і самовистарчальної оборони та розвитку промисловости — заліза, вугілля і маргану — знаходяться близько один од одного. Між Криворізькими покладами заліза і Донецькими покладами вугілля знаходяться Нікопільські поклади маргану, потрібного для виплавлення високоякісного заліза і криці. Поза тим існують поклади нафти, срібла, нікелю, вапна, соли, фосфатів, каоліну, мергелю для цементу та інші мінеральні багатства.

Територія має доступ до моря для безпосереднього зв'язку зі зовнішнім світом, добрі порти, цілющі побережжя і мережу рік в значній частині придатних для судноплавства, для добуття електроенергії, меліорації і багаті рибою.

Клімат такий здоровий і благодійний, що будь-яка місцевість в Україні в горах, на побережжях чи на рівнині придатна для курортів.

Що ж до другого елементу — населення, — то воно працююче, життєздатне і здібне до матеріальної і духовної творчости та розвитку. Суспільні інстинкти в народі здорові, і потенціал розмноження високий. Державницькі інстинкти в низах значно розвинені. Відсоток українців на підрядних постах в урядових апаратах держав окупантів, не виключаючи війська, поліції і жандармерії, в порівнянні до кількості населення був і є досить високий.

Отже, твердження деяких кіл, що народ не доріс до розуміння вартости власної держави хибні і шкідливі. Коли він здатний до урядування в чужих державних органах, то пішов би (і йшов) у свої власні, коли б знайшлися сили, здібні створити раціональну, відповідну до існуючих умов, можливостей і стану політичної свідомости, систему політичних понять (себто ідеологію) та організацію.

Таким чином єдина причина того, що українська держава не може постати, полягає не в території, не в народі, не в зажерливості зовнішніх ворогів, якою ми намагаємося виправдати своє безсилля, а виключно в слабості, чи навіть браку організуючих державно-творчих сил.

Багато народів на протязі історії людства знаходилися в такому самому стані, як сучасна Україна, і кожний з них або занепадав остаточно або знаходив вихід зі свого поневоленого стано-

вища. Найбільш разючим і загально відомим прикладом може бути епізод з біблійної історії Юдеї.

Ця держава знаходилася під смертельною загрозою могутнього сусіда — Ассирії. Поміч могла прийти тільки з Єгипту, і всі схилилися до думки просити помочі у фараона, яка, розуміється, була б зв'язана з певною залежністю від останнього. Найближчий дорадник царя Ахаза, пророк Ісайя всіма силами противився цій ідеї. Він радив покладатися лише на власні сили і сформулював твердження, що від діви вродиться син Мессія, який урятує Юдею і приведе її до могутности, "і гора Сіонська над усіма горами вознесеться". Деякі протестантські об'єднання тримаються думки, що він мав на оці дочку царя Ахаза, яка залишалася дівчиною, бо була невродлива.

Ідея прийнялася і набрала форми глибокої віри. Хоч Юдея не встояла, але тверда віра в прихід Мессії морально тримала і рятувала жидівство на протязі тисячоліть в найбільш критичні часи його історії.

З тої легенди можемо зробити певні висновки і ми, розуміється, відповідно до нашої доби і обставин. Психологічна підготованість до появи провідника в першу чергу спричинилася б до зменшення розгاردішу в політичній секторі нашого національного руху. На еміграції здібніші між тими, що вибиваються в провід, зрозуміли б, що вони в реально існуючих обставинах не можуть сподіватися на провідну роллю і що один другому не є суперником. Формування груп і групок, щоб стояти на їх чолі, є безнадійна трата енергії. Очікування навіть лише уявленого провідника полекшило б об'єднання і співпрацю в реальній діяльності, а не тільки в заявах та декляраціях на з'їздах.

Підпорядкування одній ідеї в її більш конкретизованій формі зміцнило б потенціал еміграції і її вплив на розвиток політичної думки в краю, навіть коли провідник, якийсь новий Богдан (Богом даний) не появиться за наших часів.

Але він може появитися, бо на це ми маємо приклад з історії. Якийсь мало відомий і позбавлений майна сотник з пограниччя Зиновій Хмельницький буквально з нічого створив державу, виступивши проти могутніх князів і магнатів. Він звільнив територію від окупантів, створив уряд і повів за собою народ. Правда, смерть перешкодила йому закріпити границі, і цього не сталося пізніше через те, що в його оточенні не знайшлося людей, здібних закінчити так блискуче зачаття ним справу.

Історія часто повторюється. Талановиті люди можуть появитися, особливо між тими, що пройдуть жорстоку московську школу і виживуть. Одним з важливих завдань української еміграції є готувати по мірі сил сприятливий для їх появи психологічний ґрунт.

З ОДУМІВСЬКОГО ЖИТТЯ І ПРАЦІ

ТАБОРЯНИ ГОВОРЯТЬ

РІЙ "ЕНЕІДА"

Я приїхав тільки на один тиждень, але шкодую, що не приїхав на два. Цього року інша дисципліна, ніж минулого, і це добре — маємо навчитися бути терпеливими. Це перший рік, що я можу говорити з виховниками дружно.

П. Підпригора

Взагалі поскаржитися не можна — виховники не дозволяють.

Юрій Гавриш

Я не люблю табора, бо наші виховники строгі і карають нас. Ми також зарано встаємо.

Віктор Жила

РІЙ "ЕНЕЙ"

Ми зарано встаємо. Найліпше люблю вільний час.

В. Підлісний

Люблю бавитися та купатися, але не люблю дівчат зовсім.

Н. Наливайко

Люблю прогулянки і спортивні гри.

А. Лисик

РІЙ "ГАДЯЧ"

Цей табір є багато кращий, ніж минулого року. Ми їздили до індіанської резервації і до хати Александра Бел. Все тут добре, крім їжі.

Я. Антонович

Мені дуже сподобався табір цього року. Їжа добра, є що робити і виховники добрі до нас.

В. Ліщина

Їжа часом добра, а часом недобра. Ми зарано встаємо і я цього не люблю.

М. Щербань

Мені сподобалося тут цього року. Їжа і виховники дуже добрі.

П. Степура

Із збірника "Вісті табору Юн. ОДУМ-у ім. І. Котляревського.

27. VII. — 10. VIII. 1969 р.

Одумівська молодь біля ватри

СПІЛЬНЕ ЗАСІДАННЯ

3 ініціативи голови торонтського ТОП-у п. І. Данильченка, в неділю 21 вересня м. р. відбулось спільне засідання членів Головної Управи та Головної Виховної Ради ОДУМ-у Канади, торонтської філії ОДУМ-у та торонтського ТОП-у. На засіданні були також керівник хорів і бандуристів пані Валентина Родак та керівник танцювальної групи п. Микола Балдецький.

На засіданні накреслено плани праці ОДУМ-у в Канаді, зокрема в торонтській філії на наступний сезон. І. Данильченко повідомив, що на прохання голови Г. У. він звільняє Вадима Корженівського від обов'язків

керівника виховників юних одумівців, а призначає Олега Сандула. Вадим Корженівський, голова торонтської філії, має присвятити якнайбільше часу поживленню праці філії, бо на цю філію припадає організація і переведення Зустрічі ОДУМ-у США і Канади в 1970 році з нагоди 20-ліття ОДУМ-у. Керівником виховників юних одумівців далі є пані Валя Поляківська. Пан І. Данильченко також підкреслив, що ТОП докладе всіх зусиль, щоб поліпшити працю в Юн ОДУМ-і і допомогти в праці філії, хорів, танцювальної групи і взагалі всіх проявах одумівського життя в Торонто й околицях.

універсалів, і деякий час головою Директорії.

Доповідь про Винниченка і його творчість прочитав голова Об'єднання Українських Письменників на еміграції та рівночасно з тим голова комісії вивчення, збереження й видання спадщини Винниченка — Григорій Костюк. Після цікавої доповіді присутні ставили питання. З доповіді та цитат з щоденника Винниченка випливає, що Винниченка у нас несправедливо відсувається в забуття за не зроблені ним гріхи й помилки. Заплановано в скорому часі випустити в світ твір Винниченка "Слово за тобою, Сталіне", а його щоденник тепер опрацьовується до друку. Так само збираються на те фонди. На видання творів Винниченка й вивчення його спадщини присутні дали чи декларували певні суми, постолярів: Василь Ростун, Микола Ляшенко, Степан Куропась, Данило Завертайло, Микола Денисюк, Сильвестер Мацкевич, Микола Шаблій, Богдан Ткачук. Володимир Котенко дав 50 дол. і пообіцяв кожного року на ту ціль давати стільки ж. По 25 доларів дали або задекларували: Петро Гула, Ярослав Василів і Григорій Лозинський. Степан Самбірський задекларував неозначену суму.

У допомогу комісії при УВАН для збереження, вивчення і видання спадщини Вол. Винниченка вибрано ініціативну комісію, до якої увійшли Данило Завертайло, Микола Ляшенко, Юрій Коломисець і Олексій Коновал.

КНИЖКА - АЛЬБОМ

У В-ві ім. Зиновія Лисика в Джерсі Ситі вийшла книжка-альбом "Фортеп'янові твори українських композиторів для молоді", що їх збрала Таїса Богачевська. Книжка видана дбайливо. На 141 стор. міститься 67 творів наших видатних композиторів.

У столиці України відбулося урочисте наукове засідання, присвячене 1100-річчю від дня смерті св. Кирила, творця болгарської і слов'янської письменності. З доповіддю виступив проф. Є. Кирилук.

ХРОНІКА

ПАМ'ЯТИ ІВАНА КОТЛЯРЕВСЬКОГО

Любов к отчизні де героїть,
Там сила вража не остоїть,
Там груди сильніша від гармат.

Вдумаймось глибше в значіння цих слів! Від них віс лицарством героїкою козацької доби! Тут суть життя суспільства, напрямні формування ментальності української свідомої людини, людини — державнодумачої! Отже, не даром наш національний пророк, Т. Г. Шевченко віддав шану своєму великому попередникові такими віщими словами:

Будеш, батьку, панувати,
Поки живуть люди,
Доки сонце в небі сяє,
Тебе не забудуть!!!

Не забули і ми нашого славного пробудителя! Хоч далеко за межами рідної землі, ми багато з нас вже роджені тут, згадали і вшанували великого, скромного полтавця в 200-річчя його народження.

Заходом управи катедральної громади, під головуванням інж. П. Родака, хорошої літньої днини, громадою зіхались українці урочисто вшанувати ці великі роковини, великої людини!

Без перебільшення можна сказати, що свято пройшло вельми успішно. Крім багатьох, що доклали чимало праці, треба відзначити корифея нашої україн-

ської сцени Григорія Ярошевича, ювілей якого буде відзначено цього року. Глибоко обдуману доповідь, історично - повчального змісту, надзвичайно гарно з великим чуттям виголосив наш письменник п. Улас Самчук. Піснями і танцями тішили нас члени ОДУМ-у, як ось та мала чарівниця панна Ганя Черняк з мамою і сестрою, чи пан М. Балдецький з своїми танцюристами танцювальної групи "Веснівка". Слід згадати також працюючих земляків ювілята як от панове: Корнієнко, Данильченко, Коваль, Чемерис, Форис, Бريدун, Пруненко і багато інших, які з своїми жінками таки добре наробились.

Словом, всім хто чим-небудь причинивсь до вшановання славного імени І. Котляревського від нас, глядачів, щире спасибі!

І. Шлапак

ВЕЧІР ПАМ'ЯТИ ЗАБУТОГО ПИСЬМЕННИКА

6 грудня 1969 року в Чикаго відбувся вечір пам'яті Володимира Винниченка який влаштували ОДУМ та Український Публіцистично - Науковий Інститут. Володимир Винниченко, відомий український письменник був головою уряду Української Центральної Ради, співавтором

АКАДЕМІЯ НА ЧЕСТЬ СИМОНА ПЕТЛЮРИ

Товариство Прихильників Української Народної Республіки м. Ньюарк — Ірвінгтон, Н. Дж. в співпраці з комбатантськими організаціями 1-ої УД УНА, ОБВ-УА та УПА відзначили Академію 90-ліття народин великого сина України, Голови Директорії і Головного Отамана Військ УНР Симона Васильовича Петлюри.

Академія відбулася в залі Української Православної Церкви Святої Тройці в м. Ірвінгтоні 23 листопада м. р.

Перед початком академії на залю зайшли в організованому порядку з прапорами в своїх уніформах вояки Українських Армій 1-ої УД УНА, ОБВУА та УПА, молодечі організації ОДУМ та ПЛАСТ,

Вояки склали свої прапори біля портрета Симона Петлюри, прибраного українським рушником, квітами та синьо-жовтою стрічкою.

Академію відкрив член комітету, голова товариства прихильників УНР м. Ньюарк - Ірвінгтон п. К. Степовий. В своєму коротенькому слові він привітав священників церков, вояків та старшин українських армій та всіх присутніх, що заповнили парадальну залю.

Гарну і змістовну промову, присвячену народженню Симона В. Петлюри, виголосив інж. Олексій Шевченко.

У художній частині хор "Горлиця", дир. Василь Пташинський з особливим успіхом проспівав: "Привіт, Україно, Тобі", "Пісню про Петлюру" та інші пісні. Акомпанювала хорі одумівка В. Приходько. Баладу поета М. Щербака продеклямував Іван Павленко під акомпанімент на піано В. Черевти, який виконав також "Полонез" Ас-Д р. Оп.-53 Шопена.

Скрипаль В. Степовий заграє досить гарно на скрипці "Думку" Гайворонського. Акомпанював йому В. Черевта.

Закінчилась Академія виступом хору Дивізійників, який під керівництвом дир. О. Головацького з добрим успіхом проспівав пісні: "Тей у лузі червона калина" та "Зоріла золота заграва". Цей хор і започаткував

спів українського гімну, який підтримали всі присутні, що були на залі.

Академія пройшла з повним успіхом. Чистий прибуток від академії призначений на підтримку храму-пам'ятника святого Симона та бібліотеки ім. Симона Петлюри в Парижі, Франція.

К. Степовий

ВІДЗНАЧЕННЯ 150-РІЧЧЯ П. КУЛІША

Вінніпег. В неділю, 23 листопада м. р. відбулася прилюдна сесія УВАН для відзначення 150-річчя народження Пантелеймона Куліша, видатного українського і громадського діяча XIX сторіччя. Сесію відкрив діючий віцепрезидент УВАН д-р М. І. Мандрика. Доповідь про життя і творчість П. Куліша виголосив українською мовою німець Генрі Д. Вібе, професор славистики в Манітобському університеті. Він подав огляд життя і праці Куліша, оцінку його творчості і процитував декілька Кулішевих поезій. В дискусії мали слово проф. Яр. Рудницький, д-р М. І. Мандрика, п. І. Зельський та ін.

УРОЧИСТА ВІДПРАВА

3 нагоди 90-ліття народження великого сина України Симона Петлюри в церкві Святої Тройці м. Ірвінгтон, Н. Дж., 23-го листопада м. р. священники обох українських православних церков от. д-р С. Гаюк, з церкви Святого Вознесіння і от. мітрат А. Селепина з церкви Святої Тройці відправили молебень в наміренні українського народу.

Перед молебнем от. д-р С. Гаюк в короткому слові звернувся до віруючих. Згадавши про день народження головного отамана Симона Петлюри, закликав всіх до єдності і дисципліни, самопошани і толерантності в ім'я Симона Петлюри, який жив, боровся і вмер за український нарід, за його долю. І це, сказав от. Гаюк, буде найкращим даром для С. Петлюри в день 90-річчя його народження.

На кінці молебня було виголошено багатоліття для Ієрархів Українських Церков, Президен-

ту і українському урядові в екзилі та всьому українському поборному народові як у розсіяні сущому, так і на Україні.

Під час молебня гарно співав хор церкви Святої Тройці під керівництвом дир. С. Вожаківського. На молебні несли стійку в своїх уніформах та з прапорами члени 1-ої УД УНА, ОБВУА та члени молодечих організацій ОДУМ та ПЛАСТ.

К. Степовий

ПОМЕР ПРОФ. Д-Р Я. ПАСТЕРНАК

У неділю, 30 листопада 1969 року, на 77 році життя помер у Торонті визначний вчений, археолог проф. д-р Ярослав Пастернак. Один з найвидатніших українських археологів здобув фахову освіту у Львівському і Празькому університетах, був учнем славнозвісного чеського археолога Л. Нідерле.

В 1961 році в Торонті появилася його монументальна праця "Археологія України", мабуть, найвидатніше явище за останні десятиріччя в розвитку української науки, зокрема історії. Таку оцінку про майже 800-сторінкову працю проф. Я. Пастернака висловив проф. д-р Михайло Міллер.

Проф. Ярослав Пастернак був учасником українських визвольних змагань, викладачем археології на Богословській академії у Львові, директором музею ім. Шевченка у Львові, перевів ряд дослідів, зокрема славнозвісні розкопки в Галичі, був дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка, професором університету Івана Франка у Львові, у Бонні та УВУ, членом Міжнародного наукового товариства у Парижі, проф. Українського університету в Римі, а останніми роками викладачем на Українознавчих курсах.

Покійний залишив по собі велику наукову спадщину та глибокий жаль серед широких кіл українського громадянства.

У хаті кожного одумівця повинен бути журнал
"МОЛОДА УКРАЇНА"

АПЕЛЬ ДО СУМЛІННЯ СВІТУ

Зібрані на святкових сходах 9 листопада 1969 р. ми — українці міста Ліону у Франції, заслухавши тексту листа 3-ох українських політичних в'язнів, з червня 1969 (М. Горинь, І. Кандиба, К. Лук'яненко), висланого до Комісії Охорони Прав Людини при організації Об'єднаних Націй, стверджуємо що:

● Священні права людини, — запевнені хартією Об'єднаних Націй, — далі нехтують і топчуть советські судові й поліційні чинники;

● Українські політичні в'язні, які караються в московських тюрмах лише тому, що вони обороняли права українського народу на існування та національний розвиток і домагалися примінення на ділі шумнозвучої советської "конституції" щодо прав народів Сов. Союзу було засуджено нелегально (тасмно, при закритих дверях) і терплять від знущань збоку советських поліційних чинників, включно до їхнього повільного затруювання (затруювання харчів і посилок від родини).

З огляду на це, ми апелюємо до сумління вільного світу, щоб

піднести, разом з нами, сильний голос протесту проти фізичного, морального й національного насилля, яке має місце в Сов. Союзі.

Через нашу громадську централю у Франції — Українську Національну Єдність — ми пересилаємо наш протест до Об'єднаних Націй в Нью Йорку, прохаючи цю найвищу світову установу вислати окрему Комісію до Сов. Союзу, для відвідин таборів примусового заслання і дослідження нестерпних умовин побуту українських політичних в'язнів.

Ліон, 9 листопада 1969 р.

Підписи: (Близько 50 підписів на оригіналі).

ВІДГУК НА "ЛИХО З РОЗУМУ"

Знана на еміграції книга Вячеслава Чорновола "Лихо з розуму" появилася також і в англійській мові. В зв'язку з тим "Вол Стрит Журнал" надрукував рецензію Віліяма Чемберлена, в якій автор зазначає важливість цієї публікації, що розкриває фальш советської пропаганди, ніби "СССР є братнім добровільним союзом народів, в якому кожна складова республіка користується самовизначенням і

правом на вихід з Союзу."

Рецензент робить наголос на те, що навіть в умовах советського терору українці не припинили своєї боротьби з Москвою, доказом чого є згадана праця В. Чорновола.

НЕБЕЗПЕЧНІ ГАЛУЗІ НАУКИ В ЧССР

За вістками із Чехословаччини, уряд, як можна сподіватись, на вимогу Москви заборонив університетські курси чистої філософії, соціології й історії. Спостереження виявили, що факультети цих наук, тобто професори й студенти були речниками лібералізму і опору проти окупації Чехословаччини московськими військами.

Під час викладів на цих факультетах професори й студенти мали змогу обмінюватись думками про різні справи й навіть критикувати комунізм московського типу, обмірковувати правильні чи неправильні дії уряду. У зв'язку з цією заборонаю влада постановила переробити на московський лад всі підручники до цих наук, а науку соціології цілком викинути з університету, як непотрібну, бо ці справи розв'язали вже Маркс і Ленін.

ЩО ДІЄТЬСЯ В УКРАЇНІ

ВИСОКІ ВІДЗНАЧЕННЯ

Київські газети повідомляють, що відомого українського поета Андрія Малишка нагороджено державною премією СРСР за збірку віршів під назвою "Дорога під яворами".

Відомому композиторові, мистецтвознавцеві і професорові Станиславу Людкевичеві присвоєно звання народного артиста СРСР.

ПОМЕР ВІКТОР ПЕТРОВ

Київський "Український історичний журнал", ч. 9, 1969 р., повідомляє, що на 75 році життя в Києві помер Віктор Петров, відомий археолог, етнограф, літературознавець і письменник.

В часах війни Віктор Петров до 1949 року жив в таборах в Німеччині, з яких загадково зникнув. На еміграції він був

відомий під прізвиськом В. Домонтович як автор книг "Доктор Серафікус" і "Без ґрунту".

—о—

Музично-хорове товариство УРСР запросило до столиці кобзарів з різних міст України. Перший їхній концерт відбувся в Будинку композиторів. Але захоплення цим найстарішим жанром українського мистецтва було таке велике, що лише зала столичного оперного театру могла вмістити всіх бажаючих послухати народних співців. Тут у великій концертній програмі, складеній із стародавніх дум і пісень та сучасних зразків цього

нев'янучого мистецтва з успіхом виступили кобзарі А. Маркевич, Г. Ільченко, Є. Адамцевич, М. Полотай, С. Гнилоквас, А. Бобир, Ю. Демчук, В. Войт та багато інших.

НЕМАЄ МУЗЕЙНОГО ПРИМІЩЕННЯ

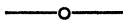
Про це пише "Культура і життя" з 2 листопада ц. р. зазначаючи, що художній відділ історичного музею у Чернігові приміщується у будівлі XVIII сторіччя. Тут знаходиться цінна серія українських портретів XVIII ст. та полотен італійських, голландських, німецьких майстрів. Але приміщення не відповідає вимогам експонування творів образотворчого мистецтва. "Вони розміщені у напівтемному невеликому залу, на стінах, буквально впритул один до одного."

Показана "тільки невеличка частка тих скарбів, якими воло-

**Ч и т а й т е ! Передплатуйте!
П о ш и р ю й т е !
"М О Л О Д У У К Р А І Н У"**

діє музеї. У його фондах зберігається понад 2000 зразків української народної вишивки, фарфор заводів М. Міклашевського, О. Гарднера, А. Кузнецова, значна кількість ювелірних виробів XV-XVIII століть.

Обласне управління культури вже кілька років порушує питання про музейне приміщення, та поки що без наслідків."

3 НАУКИ

ХТО СТАНЕ ПОМІЧНИКОМ

(Гіпотези)

Перспектива далеких космічних полетів поставила перед сучасною наукою важливу проблему — хто буде помічником і супутником людини на космічному кораблі. Адже астронавтам доведеться подолати неймовірно величезну відстань, у космосі на них чигатиме безліч небезпек: космічне випромінювання, зіткнення з метеоритами, ще непередбачені вченими явища. А як же не збитися з маршруту, адже найменша неточність у керуванні — і корабель ніколи не потрапить до об'єкту дослідження, не повернеться на рідну Землю.

Окрім того, як забезпечити існування людини протягом сотень років полету до далеких зоряних систем?

Відповідь на всі ці проблеми підказують вчені різних галузей, зокрема, кібернетики: у космос разом з астронавтами полетить надзвичайно складний кібернетичний двійник людини, який допоможе їм підтримувати найоптимальніший режим роботи систем зорелету, проведе корекцію курсу, а при потребі й замінить пілотів.

Поки що автомат нездатний хоча б приблизно імітувати людину. Виходячи з можливостей сучасної електроніки, навряд чи можна створити абсолютного двійника людини.

Спеціалісти - кібернетики вже давно зрозуміли, що сучасними технічними засобами неможливо моделювати людський організм. Наприкінці 50-х років з'явилася нова ідея: синтезувати в одній

НЕ ТАК "ОСВІДОМЛЮЮТЬ"

Знову озвалися в Москві голоси про незмілі форми протирелігійної агітації. Недавно один із московських щоденників написав, що "освідолювання" людей часом аж надто грубіянське й допроваджує до цілком протилежних наслідків: люди повертаються до релігії і стають фанатичними оборонцями своєї віри. На думку газети молодь творить 20 відсотків загалу віруючих.

системі найцінніші здатності людини та автомата — проєкт "Кіборг". Розшифровується просто — кібернетичний організм. Його автори — американські вчені: доктор Натан Клайн, психіатр, та доктор Манфред Клінз, фізик, спеціаліст з електромедицини.

Призначення кіборга — полегшити розв'язання деяких практичних питань міжпланетних перелетів. За підрахунками спеціалістів, для забезпечення життєдіяльності людини в космічній ракеті протягом року потрібно 3-4 тонни вантажу (їжі, води, кисню тощо). Політ до найближчої планети — Марс триватиме 700 днів. Відповідно зросте і тоннаж ракети.

Американські вчені розглядають саму ідею створення кіборгів дуже абстрактно. Людина — це машина, яку потрібно найдоцільніше пристосувати для виконання певного завдання.

Клайн і Клінз пропонують замінити кров фізіологічним розчином і наситити тканини людського організму незамерзаючою рідиною — кіборги працюватимуть без громіздких захисних скафандрів при низьких температурах. Крім того, замість легень, що видаляються шляхом операції, використовуватиметься портативний апарат для живлення організму киснем і видалення вуглецю. Отже, кіборгу не потрібний кисень повітря, — у нього замкнута внутрішня система постачання робочих органів всім необхідним для життєдіяльності. Єдиний орган, що працює при нормальній температурі, — це людський мозок. Температура підтримується диференційова-

ною ферментацією. Голосові зв'язки замінюються радіопереговорними апаратами, шкіра покривається вологонепроникним чохлом тощо. Як тут не згадати оповідання С. Лема "Чи існує ти, містєре Джонс?", у якому розповідається про загиблого професійного автогонщика, якого повністю замінили електронним протезом.

Проєкт не витримує жодної критики, бо творці його не врахували здобутків науки майбутнього, запропонували астронавтиці лише сьогочасні засоби, до того ж сумнівні з погляду прийняття їх суспільством, вирішення проблеми далеких космічних полетів. Але вже й нині з'явилися перспективніші ідеї, — приміром, анабіоз.

А які широкі обрії відкриває перед людьми бурхливий розвиток біології? Г. Н. Пивоваров вважає, що "людина, навчившись створювати штучний розум... не зупиниться перед перетворенням самої себе. Не робот замість людей, а нова людина! Людина майбутнього навряд чи залишиться такою, якою вона вийшла з горнила природного відбору. Майже напевне: вона буде й далі всебічно розвивати свій мозок, своє тіло, буде ліпити і змінювати свою фізичну оболонку... Це буде біологічна революція, і вона означатиме докорінну зміну людського існування."

Р. Каценбоген

"Молодь України", 1969

У Чехословаччині росте ялинка, яку вважають найстаршою в Європі. Ялинка має 500 років. Її висота — 51 метр, товщина — 5 метрів 5 сантиметрів у діаметрі.

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Майбутнє "Молодої України" залежить також і від Тебе!

Отже, поширюй журнал, приєднуй нових передплатників!

Не забувай про пресовий фонд "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"!

РОЗМАЇТОСТІ

ТАЄМНИЦЯ АЙНШТАЙНА

Цю таємницю розкрито зовсім недавно. Виявляється, що на початку двадцятих років Айнштайн запропонував головному редакторові однієї німецької газети, що він писатиме в ній математичні загадки й гри. Єдина умова Айнштайна — його ім'я не буде оприлюднене.

Протягом довгих років тисячі читачів ламали собі голову над задачами, не знаючи хто їх вигадав.

КОЛЬОРОВІ ФЕСКИ*)

Турецький купець шукав спільника. Йому запропонували свої послуги два кандидати. Купець хотів взяти розумнішого з них. Але як довідатися, хто з них розумніший? І він придумав такий іспит: привів обох в приміщення без вікон і дзеркал. Там він відкрив коробку і сказав:

"Тут п'ять фесок, дві червоні і три чорні. Зараз я вимкну світло. Кожен з нас візьме феску і надіне її. Як тільки я ввімкну світло ви повинні сказати, якого кольору феска на вашій голові. Хто перший угадає, той буде

моїм спільником."

Так і зробили. Коли запалилося світло, обидва кандидати побачили, що у купця на голові червона феска. В ту ж мить один з випробовуваних вигукнув: "У мене чорна феска!" Чи так воно було?

В черговому номері газети Айнштайн дав таку відповідь: "Так, бо він обміркував: "Якщо у мене на голозі червона феска, то мій суперник побачив би дві червоні і відразу ж сказав би: "У мене чорна". Але він мовчить, значить на мені чорна.

*) Феска, феза — переважно червона вовняна шапочка з чорною китцею у східних народів.

СКІЛЬКИ СХІДЦІВ?

Якщо ви йдете вгору по великих сходах, переступаючи відразу через два східці, то в кінці залишиться один східець. Якщо ви переступаєте зразу по три, то в кінці буде два східці. Якщо — п'ять, то залишаються чотири східці, якщо шість — п'ять. Тільки, якщо вам пощастить перескочити через сім східців, ви вкладетеся точно в норму. Скільки ж східців на сходах?

Відповідь: 1611

ЧИ МОЖНА ОСВІТЛЮВАТИ ДИМОМ

Англійський винахідник Марден в 1792 р. вперше застосував світильний газ для освітлення свого дому. Коли Марден захотів дістати патента на свій винахід, його викликали в парламентську комісію для пояснень.

Предсідник комісії запитав:

— Значить, ваша лампа горить без гноту?

— Звичайно, — відповів Мардон.

У відповідь йому у залі вибухнув регіт.

"Досі ми знали, що дим лише затемнює, а тепер ми довідались, що він й освітлює", — згадував пізніше цей випадок славетний Вальтер Скотт.

БУВ ДРУГ, І РАПТОМ...

Англійський геолог Седунк пророкував молодому Дарвіну, що той буде великим науковцем. Однак, прочитавши книгу Дарвіна "Про походження людини", геолог так розгнівався, що свій лист обурення автору закінчив так: "Твій колишній друг, а тепер — нащадок мавпи!"

ДУМКИ ОСІБ ВЕЛЬМИ ВЧЕНИХ, ОСВІЧЕНИХ І ТАК СОБІ

Сміх — річ добра, коли він не закінчується плачем. (Вірменське прислів'я)

Від великого до смішного один крок. (Наполеон)

Ніщо так не втомлює, як невеселий розум. (І. Тургенев)

Сміхові професора асистуй реготом. (Сторчеус, асистент)

Приємний жарт у розмові — те саме, що сіль у їжі. (Східня мудрість)

Хто сідає на цвях, той рідко сміється. (Французьке прислів'я)

Сміх л'кує нерви (Латинський вираз)

Смійся, і я скажу тобі, хто ти. (М. Ларні)

Жарт подекуди буває пророцтвом. (Шекспір)

В усміхнене обличчя стрілу не пускають. (Японське прислів'я)

Ніколи не жартуй інакше, як з розумними людьми. (П. Бауст)

Що стало смішним, не може бути небезпечним. (Вольтер)

Людського сміху боїться кожен, навіть той, хто вже нічого не боїться. (Гоголь)

Ніхто не сміється так охоче й щиросердечно, як жінка з гарними зубами. (Роберт Пацанюк, душа товариства)

Одна унція доброго настрою варта цілої тонни меланхолії. (Англійське прислів'я)

У ворота того, хто сміється, входить щастя. (Н. Сосені)

УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ОПАЛОВОЇ ОЛИВИ

ALASKA Fuel Ltd.

425 Jane Street

Toronto 9, Ontario

**24-годинна шкора і солідна
обслуга!**

Чищення і напрана форнесів
безплатна.

Телефонуйте вдень і вночі
на телефон: 766-3040

ОБСЛУГА ГАРАНТОВАНА!

Стара проблема

"Сучасна молодь обожнює розкоші. Їй бракує добрих манер, вона не визнає авторитетів і не виявляє ніякої поваги до людей старшого віку. Сучасні діти — справжні тирані. Вони не підводяться з місця, коли старший входить до кімнати, зухвало відповідають батькам, займаються пустими балачками в товаристві однолітків і тиранять своїх вихователів."

Ця думка була висловлена Со-
кратом майже 2300 років тому.

Найстаршу пляшку віски, да-
товану 1780 р. продано в Токіо
(Японія) американському фабри-
кантові за 15 тисяч нових фран-
цузьких франків.

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО...

...в столиці Еквадору до цього
часу, як дорогоцінна реліквія,
зберігається глиняний горщик, в
якому було вирощено перший
кущ пшениці на американсько-
му континенті?

...в музеї Цюриха демонстру-
ється найдревніший калач хлі-
ба? Вважають, що цей хліб ви-
печено ще в кам'яному віці —
6 тис. років тому. Знайшли його
археологи у мулі осушеного озе-
ра.

ЗЕЛЕНА АПТЕКА

КУЛЬБАБА

Росте вона на луках, полях, го-
родах, лісових стежках, у садах
і навіть на смітниках. Однією з
перших починає навесні зелені-
ти, потім на стеблах жевріють
яскраво жовті суцвіття, а нато-
мість з'являються сиві голівки, з
яких від найменшого подуву ві-
тру злітають міріади "парашути-
ків" з насінням.

У багатьох країнах Європи
культивують цю рослину на хар-
чові, а також лікарські потреби
(вона збуджує апетит, є жовчо-
гінним та проносним засобом),
виводять нові сорти.

Молоде листя кульбаби містить
багато вітаміну С, провітаміну А
(каротину), вітаміну Е, чимало
солей заліза, кальцію, фосфору.
З нього можна готувати салати,
що не поступаються овочевим,
особливо навесні.

ГУМОР

Французькі філософи Руссо і
Дідро прогулювалися берегом
ставка. Зупинившись біля одного
місця на березі, Дідро сказав:

— Ось саме в цьому місці я
разів двадцять збирався кинути-
ся в воду, щоб покінчити з со-
бою...

— Що ж вас утримувало? —
байдуже запитав Руссо.

— Я пробував воду рукою, і
вона мені завжди здавалася над-
то холодною.

Празький критик відвідав ста-
рого Вольтера в його замку Фер-
не біля Женевського озера.

Його прийняли так гостинно,
що, погостювавши три дні він
вирішив залишитися ще на шість
тижнів.

Тоді Вольтер сказав про нього:

— Цей пан захворів, здається,
на божевілья, як Дон-Кіхот, тіль-
ки навпаки: Дон-Кіхот вважав
трактири за замки, а мій гість
вважає замок за трактир.

Знайшлися люди, які передали
ці слова Вольтера гостеві, і він,
звичайно, відразу зник.

Серед знавців

Марка Твейна запросили ви-
ступити з промовою на бенкеті,
влаштованому з нагоди засну-
вання "Товариства охорони куль-
тури" в місті Лос-Анжелосі.
Твейн виступав після начальника
в'язниці, представника конст-
рукційної промисловості і двох бан-
кірів.

Письменник прокашлявся, вда-
рих по склянці і почав:

— Сферична машина з подвій-
ними пасажами в квадраті абсо-
буй...

Присутні почали перешіптува-
тися. Тоді Марк Твейн спокійно
зауважив:

— Панове, ніяк не можу зрозу-
міти, чому Ви такі здивовані. Не-
вже я не маю права так само го-
ворити про справи, в яких абсо-
лютно нічого не тямлю?

Цікаво

Якось в театрі одна дама за-
просила Марка Твейна до своєї
ложі і протягом усієї вистави на-
докучувала йому розмовами. Пі-
сля вистави вона запропонувала:

— А може наступного тижня
підемо разом на "Тоску"?

— Це було б дуже цікаво. Я
ніколи ще не чув вас у "Тосці".

З іншою метою

Марка Твейна укусив собака,
і письменник кинувся до лікаря
по допомогу. Після того, як лікар
оглянув його, Твейн попросив у
нього ручку й чорнило.

— Але ж небезпека минула, па-
не, і немає потреби Вам писати
заповіту, — сказав лікар.

— Та ні, — відповів письмен-
ник. — Я хочу завчасно скласти
список усіх тих, кого маю поку-
сати, якщо захворію на сказ.

Взаємний жарт

— Ви дуже вродливі, — сказав
Марк Твейн, сідаючи поруч з од-
ною похмурою дамою, аби якось
її розважити.

— Мені дуже прикро, але про
Вас я цього сказати не можу, —
мовила жінка, лишаячись і далі
такою ж похмурою.

— О, пусте! — відповів Твейн.
— Адже ми жартуємо і обоє ка-
жемо неправду.

Mr. W. Litwinow, 182
545 Concord Ave.,
Toronto 4, Ontario.

Ціна 50 центів
в США і Канаді

If not delivered please return to:
MOLODA UKRAINA
Administration
P. O. Box 416
WILLOWDALE, ONT., CANADA

**ПЕРША УКРАЇНСЬКА
ОПАЛОВА ФІРМА
FUTURE FUEL OIL
LTD.**

& Service Station
945 BLOOR STREET WEST
Toronto — Ontario

24-ГОДИННА СОЛІДНА
І СКОРА ОБСЛУГА!

Чищення і напруга форнесів
безплатна.

Скористайте з доброї нагоди
і замовляйте оливу в нас.

Наші телефони:
Tel. Office: LE 6-3551

Tel. Night: RO 2-9494

**ROCHESTER
FURNITURE
CO. LTD.**

WAREHOUSE STORE

Великий вибір хатніх меблів:

вітальні, спальні, їдальні,
холодильники, пральні
машини, електричні і
газові печі, телеві-
зори, радіо.

423 College Street

Toronto, Ontario

Telephone: EM 4-1434

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- платить за ощадності від 5% до 8%
- уділяє високі, дешеві і надійні сплати позички
- асекує ощадності до \$2,000, а позички до \$10,000.
- щоденне і вечірнє урядування.
- особисті чеки, довірочні поради, ввічлива обслуга, особисто чи поштою.
- модерні і вигідні приміщення.
- 17 літ на послугах рідного народу.

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ,
ЩАДІТЬ І ПОЗИЧАЙТЕ
В КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!

при 406 Бетурст вулиці,
Торонто 2Б, Онтаріо
Тел.: EM 3-3994

ГУМОР

Подружки

— Я прочитала в газеті, що з'явився дуже добрий крем проти зморшок.

— Знаю. Я вживаю його вже півроку.

— Ах, я так і відчувала, що це якийсь ошуканство!

Перестраховка

— Я хочу купити своєму синові контрабас.

— А скільки років вашому синові?

— Вісім.

— Знаєте, дитину такого віку не рекомендується вчити грати на контрабасі. Я б порадив вам купити флейту.

— О, ні! Він уже мав флейту і вчора її проковтнув!

Прозорий натяк

— У вас дуже гарний будинок, а от сад ще не впорядкований, як слід, — сказала надокучлива гостя господині.

— Ми посадили дерева, тільки вони ще малі. Сподіваюсь, що до наступної вашої візити вони вже добре підростуть.

Поважна причина

Один відомий кіноактор, за сценарієм фільму, мав погладити лева по голові. Незважаючи на свій неабиякий акторський досвід, він категорично відмовився це зробити.

— А ви не лякайтеся, — підбадьорював його режисер. — Лев смирний, він виріс на молоці.

— Гм, я теж виріс на молоці — відповів актор, — а проте люблю й м'ясо.

Як на небі

Відомий піаніст якось курив в залі, де були переважно жінки. Одна з них не витримала й заувважила, що не годиться курити у присутності дам.

— Дарма, — відповів піаніст. — Адже там, де є янголи, повинні бути й хмари!

Пояснів

— І не соромно Вам: одружені, а самі пришиваєте гудзики до піджака.

— Таж це жакет моєї дружини.

Ваша посада

Сонце та Місяць були великими приятелями. Якось надвечір вони зустрілися. Тонем занепокоєння Сонце запитало в Місяця:

— Чому ти такий блідий?

— Якже мені не бути блідим, — скаржиться Місяць, — коли я все життя працюю тільки на нічній зміні!

Скотина

Якось при переписі людей питають пани:

— Ну, а скотина у вас, мужики, єсть?

— Та є, паноньку.

— Яка?

— Та старшина в нас, паноньку, правдива скотина!